

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Tradiční život obyvatel Svanetie v Gruzii
a jeho ovlivnění rozvojem cestovního ruchu**

Albína Iskandarova

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Albina Iskandarova

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Tradiční život obyvatel regionu Svanetie v Gruzii a jeho ovlivnění rozvojem cestovního ruchu

Název anglicky

The traditional life of the inhabitants of Svaneti region in Georgia and its affection by tourism development

Cíle práce

Hlavním cílem práce je dát na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

Jaký má dopad rozvoj turismu na tradiční život obyvatel Svanetie?

- Jaký je tradiční život Svanů? Jaké jsou rozdíly mezi minulostí a současností?
- Jaké jsou hlavní prvky jejich kultury?
- V čem je tato oblast specifická?
- Jaké jsou typické svanské tradice a zvyklosti?
- Jaké jsou možnosti turismu ve Svanetii?

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného z lokalit, kde žijí Svanové. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (hlavně statistické) údaje.

Vlastní terénní výzkum bude proveden v oblasti Svanetie. Rozhovory budou provedeny s etnickou minoritou Svany a Gruzíny.

Doporučený rozsah práce

cca 70 stran

Klíčová slova

Svanové, Svanetie, Gruzie, turismus, tradiční život

Doporučené zdroje informací

- BAUM, Bruce, 2006. The Rise and Fall of the Caucasian Race: A Political History of Racial Identity. NY: New York University Press. ISBN 978-08-1479-892-8.
- ERIKSEN, Thomas Hylland, 2012. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
- GELLNER, Ernest, 2003. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). ISBN 80-7325-023-3.
- HROCH, Miroslav, 2009. Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-010-0.
- SMITH, Anthony, 1991. National Identity, University of Nevada Press. ISBN 08-741-7203-9.
- ŠATAVA, Leoš, 2009. Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-86429-83-0.
- WILLIAMS, Victoria, 2020. Indigenous Peoples: An Encyclopedia of Culture, History, and Threats to Survival. Santa Barbara: ABC-CLIO. ISBN 978-14-4086-118-5.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof.h.c.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 20. 10. 2020

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 10. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Tradiční život obyvatel Svanetie v Gruzii a jeho ovlivnění rozvojem cestovního ruchu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 03. 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c. za cenné rady, vstřícnost a vedení této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat svým blízkým za podporu. Speciální poděkování patří všem respondentům, bez nichž by tato práce nikdy nevznikla.

Tradiční život obyvatel Svanetie v Gruzii a jeho ovlivnění rozvojem cestovního ruchu

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá rozvojem cestovního ruchu v gruzínské oblasti zvané Svanetie a jeho vlivem na tradiční život obyvatel Svanetie. Tato oblast je známá především díky své izolovanosti od okolního světa. Ve 21. století zde však došlo k významnému rozvoji turistického ruchu. K získání dat byl zvolen kvalitativní přístup doplněný o informace za použití metody polostrukturovaného a nestrukturovaného rozhovorů a pozorování. V práci je porovnávána situace před příchodem turismu a po něm. Jsou také porovnávány a vymezovány kulturní, historické a sociální kontexty. Tyto kontexty jsou komparovány diskusemi s obyvateli Svanetie nebo lidmi, kteří zde žili. V této práci jsou popsány jak výhody, tak nevýhody turistického ruchu ve Svanetii a sociální a ekonomické dopady na obyvatele. V práci je probírána historie a sociální identita tohoto místa.

Klíčová slova: Gruzie, Svanové, Svanetie, turismus, tradiční život

The traditional life of the inhabitants of Svaneti region in Georgia and its affection by tourism development

Abstract

This diploma thesis deals with the development of tourism in the Georgian region called Svanetia and its influence on the traditional life of the inhabitants of Svanetia. This region is known mainly for its isolation from the outside world. In the 21st century, however, there was a significant development of tourism. To obtain the data, a qualitative approach was chosen, supplemented by information using the method of semi-structured and unstructured interviews and observations. The work compares the situation before and after the growth of tourism. Cultural, historical and social contexts are also compared and defined. These contexts are compared with discussions with the people of Svanetia or the people who lived there. The work describes both the advantages and disadvantages of tourism in Svanetia and the social and economic impacts on the population. The work discusses the history and social identity of this place.

Keywords: Georgia, Svans, Svanetia, tourism, traditional life

Obsah

1 Úvod a cíl práce.....	10
2 Literární rešerše.....	11
3 Metodika	14
3.1 Adekvace metod.....	14
3.2 Průběh výzkumné cesty.....	17
3.3 Analýza získaných údajů.....	18
3.4 Výzkumný soubor a údaje o respondentech	20
4 Teoretická východiska	21
4.1 Etnická skupina.....	21
4.2 Tradice.....	22
4.3 Cestovní ruch	22
4.4 Turismus	24
4.5 Kultura.....	25
4.6 Vlivy cestovního ruchu.....	26
4.7 Vliv cestovního ruchu na kulturu lidí.....	28
5 Praktická část práce	30
5.1 Porovnání historické a současné charakteristiky Svanetie	30
5.2 Etnická skupina Svanů	32
5.3 Specifika svanské kultury.....	32
5.3.1 Jazyk.....	33
5.3.2 Náboženství	36
5.3.3 Tradice.....	38
5.3.4 Svanské svátky.....	44
5.3.5 Příroda	50
5.4 Rozvoj turistického podnikání ve Svanetii.....	51
5.5 Aktuální situace turismu ve Svanetii.....	54
5.6 Potenciál rozvoje cestovního ruchu ve Svanetii	65
5.6.1 Rozšíření sítě horských turistických tras.....	65
5.6.2 Projekty přispívající k rozvoji cestovního ruchu	66
5.6.3 Způsoby rozšíření podnikání v cestovním ruchu	67
5.7 Prvky turismu ovlivňující svanské tradice.....	69
5.8 Sociokulturní a ekonomické dopady turismu	70
6 Diskuse a závěr.....	71
7 Seznam použitých zdrojů	73

7.1	Knižní zdroje.....	73
7.2	Elektronické zdroje	75
8	Seznam obrázků.....	79
9	Seznam tabulek.....	80
	Přílohy.....	81

1 Úvod a cíl práce

V podmínkách moderní společnosti se cestovní ruch stává hlavním faktorem ekonomického a sociálního rozvoje jednotlivých zemí a regionů světa. V posledních letech se turismus jako druh podnikání stal jedním z nejziskovějších na světě a zároveň jednou z nejdynamičtěji se rozvíjejících oblastí ekonomických aktivit. Se značným dopadem na klíčová odvětví ekonomiky jako je doprava, stavebnictví, komunikace, zemědělství a další průmyslová odvětví, působí jako katalyzátor sociálně-ekonomického rozvoje mnoha zemí a je využíván jako jeden z faktorů rozvoje regionu Svanetie.

Téma diplomové práce se zabývá otázkou globalizace a jejího vlivu na vývoj kultury v této gruzínské oblasti. Jelikož mám s touto oblastí své osobní zkušenosti, rozhodla jsem se v této práci problematiku svanského území, a to hlavně vlivu cestovního ruchu, prozkoumat blíže.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat na základě kvalitativního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumné otázky a podotázky:
Jaký má dopad rozvoj turismu na tradiční život obyvatel Svanetie?

- Jaký je tradiční život Svanů? Jaké jsou rozdíly mezi minulostí a současností?
- Jaké jsou hlavní prvky jejich kultury?
- Jaké jsou typické svanské tradice a zvyklosti?
- V čem je tato oblast specifická?
- Jaké jsou možnosti turismu ve Svanetii?

Práce bude vycházet především z výsledků terénního výzkumu a materiálů získaných z lokalit, kde žijí Svanové. Důraz bude kladen na kvalitativní metody navazující na primární i sekundární (statistické) údaje.

2 Literární rešerše

Na počátku výzkumného setření jsem provedla rešerši vybraných textů, které se zabývají oblastí Svanetie.

Tradiční život Svanů a svanskou komunitu popisuje Aleksandr Kuzněcov. V knize *Vnizu – Svanetija* popisuje region Svanetie, který autor vnímá jako volnou Svanetii. Svanové si po dlouhou dobu udržovali svou původní kmenovou strukturu. Donedávna zde přetrvávaly rodinné vztahy ve své nedotknutelnosti. Jeden klan se skládá z asi třiceti domů, jen se jim neříkalo domy, ale „kouří“ – kouř, krb, spíž, domácnost. V klanu bylo obvykle dvě stě nebo tři sta příbuzných. Malý odvážný národ po mnoho století vedl neustálou vyčerpávající válku s cizinci a se sousedními kmeny (Kuzněcov, 1971, s. 6).

Svanskou kulturu jako takovou popisuje ve své knize *Strana sněgov i bašen: Očerki svanskoj kul'tury* etnograf a archeolog Boris Kovalevský. Svanetie je místem, kde se prolínají různé kulturní trendy. Vezmeme-li v úvahu život jeho obyvatel, nejedná se pouze o geografickou část Kavkazu, ale o segment z průběhu evolučního vývoje jeho populace. Tato publikace představuje příběh o Svanetii, který autor vytvořil na základě několika pobytů a výzkumných prací. Kovalevský vypracoval nástin svanské kultury, aniž by rozdělil minulost a přítomnost, v těsném spojení hmotné kultury s ekonomickým procesem na jedné straně a s kulturou, jazykem a náboženstvím na straně druhé (Kovalevský, 1930, s. 6–8).

Autor vyobrazuje klanový kult mezi Svany. Kult klanu se nejjasněji odráží v pohřebním rituálu. Když Svan zemře, jeho rodina je povinna pozvat všechny spoluobčany zemřelého a celou jeho rodinu na pamětní jídlo (Kovalevskij, 1930, s. 6–8).

Povaha Svanů, společný jazyk a tradice – to vše podle autorů Olsona, Pappase, a Pappase v knize *An Ethnohistorical Dictionary of the Russian and Soviet Empires* odlišuje Svany od gruzínské většiny. Velmi charakteristickým rysem Svanů je jejich společenská organizace a zvyky (Olson, Pappase, a Pappase, 1994, s. 603).

Dalším pojítkem Svanů je jazyk. Na základě názoru mnoha lingvistů se svanština vyvinula ze separované *ibero-kavkazské* větve jihokavkazských jazyků a pochází přibližně z druhého století před naším letopočtem. Svanský jazyk je velice odlišný od *Lazu*, *Mingrelianu* a *Kartvelianu*, které mají dnes osmnáct samohlásek. Naproti tomu gruzínština má samohlásek pouze pět. Donedávna nebylo umožněno Svanům vyvinout si literární

jazyk, jelikož vzdělávací systém, vláda, média a další užívali pouze gruzínštinu (Olson, Pappas, Pappas, 1994, s. 603–604).

Oficiální zdroje – časopis National Geographic popisuje Svany od dob středověku až do současnosti jako divoký kmen válečníků, který bránil své horské území s houževnatou touhou po nezávislosti. Značná část Svanů si byla schopna udržovat autonomii až do moderní doby díky nedostupnosti území, bojovým schopnostem obyvatel a sociální organizací založenou na klanovém systému (National Geographic, 2014).

O tradicích a zvycích svanské komunity pojednává film *Dede*. Film byl natočen v roce 2017 a je o dívce z vysokohorské oblasti Svanetie. Natáčení filmu probíhalo v oblastech Svanetie, Kazbegi a Kaspi. Ve filmu se mluví svansky a většina herců jsou Svanové.

Specifičností této oblasti se zabývají autoři Jevgenij Děrlemenko a Eduard Gigilašvili v knize *Pod něbom Svanetii*. Kniha zahrnuje fotografie Svanetie – horské oblasti Gruzie ležící v povodí řeky Inguri. Album s doprovodným textem v gruzínštině, ruštině a angličtině ilustruje život v hornaté oblasti, způsob života jejích obyvatel a její jedinečnou přírodu (Děrlemenko, Gigilašvili, 1983, s. 120–122).

Turismem ve Svanetii se zabývá gruzínský autor Jumber Khantadze ve své práci *Turismus ve Svanetii. Minulost, současnost a budoucnost*. Svanetii popisuje jako jedinečný region, který zahrnuje zároveň dlouholeté tradice, které místní obyvatelé udržují a ctí, a unikátní přírodní zdroje oblíbené a vyhledávané horolezci a fanoušky letní turistiky. Turisté jsou při svých cestách doprovázeni symboly Svanetie – slavnými staletými svanskými věžemi, horami a malebnou krajinou. Khantadze popisuje počátky a rozvoj cestovního ruchu ve Svanetii a následně rozebírá možnosti rozvoje turismu v této atraktivní oblasti. Mnoho částí Svanetie je doposud cestovním ruchem nedotčeno. Khantadze dále hovoří o oživení horolezectví, o studiu neprozkoumaných cest, o možnostech přilákání turistů a investorů do této oblasti (Khantadze, 2013, s. 36).

Obrázek 1: Svanské věže

Zdroj: vlastní foto

Obrázek 2: Malebná krajina ve Svanetii

Zdroj: vlastní foto

3 Metodika

Výzkumné šetření této diplomové práce směřuje ke zjištění míry ovlivnění tradičního života obyvatel Svanetie rozvojem turismu, které bylo provedeno především pomocí kvalitativních metod.

Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak je tradiční život obyvatel Svanetie ovlivněn rozvojem turismu. Dílčím cílem je zjistit:

- Jaký je tradiční život Svanů? Jaké jsou rozdíly mezi minulostí a současností?
- Jaké jsou hlavní prvky jejich kultury?
- Jaké jsou typické svanské tradice a zvyklosti?
- V čem je tato oblast specifická?
- Jaké jsou možnosti turismu ve Svanetii?

Data byla získána z primárních i sekundárních zdrojů. Primární zdroje dat plynou z mých osobních zkušeností, které jsem nasbírala na cestách po Svanetii. Jde o vlastní fotodokumentaci a zároveň o osobní zkušenosti s danou oblastí. Jako sekundární zdroje dat jsem použila dostupnou literaturu. V teoretické části jsem využila i komparativní analýzu. Porovnávala jsem zde již zmíněné osobní zkušenosti společně s kulturně-historickým kontextem popsáním v odborných článcích a literatuře.

3.1 Adekvace metod

Práce vycházela především z výsledků terénního výzkumu a materiálu získaného z lokalit, kde žijí Svanové. Většina zdrojů zabývajících se svanskou komunitou a cestovním ruchem je v anglickém, českém, gruzínském či ruském jazyce.

Ruskojazyčná literatura klade důraz více na historické pozadí dané oblasti, spojuje Svany s dalšími obyvateli Kavkazu. České zdroje jsou zaměřené na možnosti turismu ve

Svanetii. V gruzínské literatuře je snadné nalézt aktuální informace. V anglojazyčné literatuře jsou články o staletých tradicích Svanů a o jejich kultuře.

Kvalitativní výzkum přinesl do mé práce možnost rozsáhlého zkoumání jevů. Mezi tyto kvalitativní metody použité v práci jsem zařadila rozhovor dvojího typu, obsahovou analýzu rozhovorů a pozorování.

Výzkumná cesta do regionu Svanetie, během které byly prováděny nestrukturované rozhovory se Svany a zúčastněná pozorování, proběhla od 13. června do 18. června 2019,

Nestrukturovaný rozhovor je často používaným typem rozhovoru na počátku výzkumného šetření. V tomto typu rozhovoru není předem určena struktura otázek. Volné interview poskytuje dotazovanému možnost vyjádřit svůj vlastní názor neboli změnit téma (Hendl, 2005, s. 408).

Zatímco v strukturovaném rozhovoru mohou vybrat témata, která považují za důležitá, v nestrukturovaném rozhovoru pouze obecně zmíním problematiku, respondent vede diskusi a hovoří o tom, co považuje za důležité.

Další technikou sběru informací ve Svanetii bylo zúčastněné pozorování. Majerová (2000, s. 84) rozlišuje dva druhy pozorování, a to zúčastněné a nezúčastněné. Během zúčastněného pozorování je výzkumník součástí zkoumaného prostředí, během nezúčastněného pozorování pak pouze zveřejní důvod svého zájmu.

Ve výzkumném šetření jsem zvolila metodu obsahové analýzy. Jedná se o analytickou metodu, konkrétně jednu z technik analýzy dokumentů. Obsahová analýza spočívá v uspořádání, odhalování latentní informace a v zjištění obsahu v písemných materiálech (Buriánek, 2018).

Při zkoumání obsahu a formy sdělení se stanoví kvalitativně obsahové jednotky a kategorie, případně podkategorie.

Obsahová analýza se využívá také jako podpůrná technika při kategorizaci otevřených otázek, ve výzkumných případech (Buriánek, 2018).

V odborné literatuře se podle přístupu k výzkumnému materiálu rozlišuje několik typů obsahové analýzy. Jde o členění, které podle Mayringa uvádí Blaumeiser (2014):

- Explicitní obsahové analýzy objasňují nepochopená místa v textu za použití dalších pramenů.
- Souhrnné obsahové analýzy redukuje soubor dat na menší textové úseky (krátká shrnutí – stručný obsah, kategorizace, zobecňování).

- Strukturované obsahové analýzy abstrahují aspekty a typy ve výzkumném materiálu jako celku.

V této práci je použit typ souhrnné obsahové analýzy.

Druhá výzkumná cesta byla naplánována na červen roku 2020 a měla za cíl rozsáhlé výzkumné šetření v této oblasti. Vzhledem k epidemiologické situaci spojené s pandemií COVID-19 jsem tento výzkum v Gruzii uskutečnit nemohla. Proto byl původní plán pokračování výzkumného šetření transformován. Jako základní zdroj informací posloužila komunikace s respondenty prostřednictvím sociálních sítí Skype, Facebook, WhatsApp a Instagram. Komunikace probíhala převážně v ruském a anglickém jazyce.

Sociální sítě nesou obrovské výhody v rámci jednoduchosti a rychlosti komunikace. Také pokud docházelo k doplňujícím otázkám nebo dalším dialogům nebyl problém kdykoliv navázat. Neslo to ovšem jednu malou nevýhodu, a to fakt, že jsem nemohla osobně zhodnotit mimiku a řeč těla.

Za účelem získání rozsáhlejšího objemu dat byly vedeny polostrukturované rozhovory prostřednictvím on-line portálu. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je organizovanost a systematickosti průběhu. Polostrukturovaný rozhovor obsahoval 13 otázek.

Komunikace probíhala převážně v ruském jazyce. Byly provedeny překlady rozhovorů do českého jazyka a následně proběhla jejich analýza.

Naprostá většina respondentů byla starší 30 let, nejvíce bylo respondentů ruské národnosti. Osobní rozhovory proběhli se šesti respondenty. Členové hudební skupiny mluvili pouze svanštinou, gruzínštinou a angličtinou. Rozhovory byly zaznamenávány písemně.

Komunikace s dalšími respondenty probíhala on-line. Respondentka Larisa žijící v Gruzii poskytla 7 cenných kontaktů, které byly velmi otevřené a ochotné ohledně některých témat. Rozsáhlé rozhovory probíhaly prostřednictvím Skypu nebo nahráváním hlasových zpráv do WhatsAppu. Přehlednější komunikace však byla přes Gmail, Instagram nebo Facebook.

Na dalších stranách následuje tabulka s přehledem respondentů.

3.2 Průběh výzkumné cesty

Práce se v první řadě opírá o data získaná v rámci terénního výzkumu v roce 2019. Na území Gruzie jsem pobývala od 31. května do 20. června, v samotné Svanetii potom od 13. června do 18. června.

Cesta do oblastí Svanetie začala v Batumi na hlavním nádraží, ze kterého jsem se vypravila do Zugdidi. Cesta ze Zugdidi do Mestie – správního střediska Svanetie a zároveň největšího osídlení v tomto regionu – je komplikovaná. V tomto regionu není pravidelná meziměstská doprava, proto je lepší si pronajmout taxi.

Právě v Mestii začínají četné turistické trasy. Hlavním cílem této cesty byla vesnice Ušguli. Ušguli je vysokohorská trvale osídlená vesnice, která se nachází v nadmořské výšce 2 200 metrů nad mořem, a je nejvýše položenou obývanou vesnicí v Evropě. Ušguli se považuje za nejnepřístupnější kout obydlené Svanetie. V Ušguli dnes žije kolem sedmdesáti rodin. Není příliš snadné dostat se z Mestie do Ušguli.

Obrázek 3: Vesnice Ušguli na úpatí hory Šchary

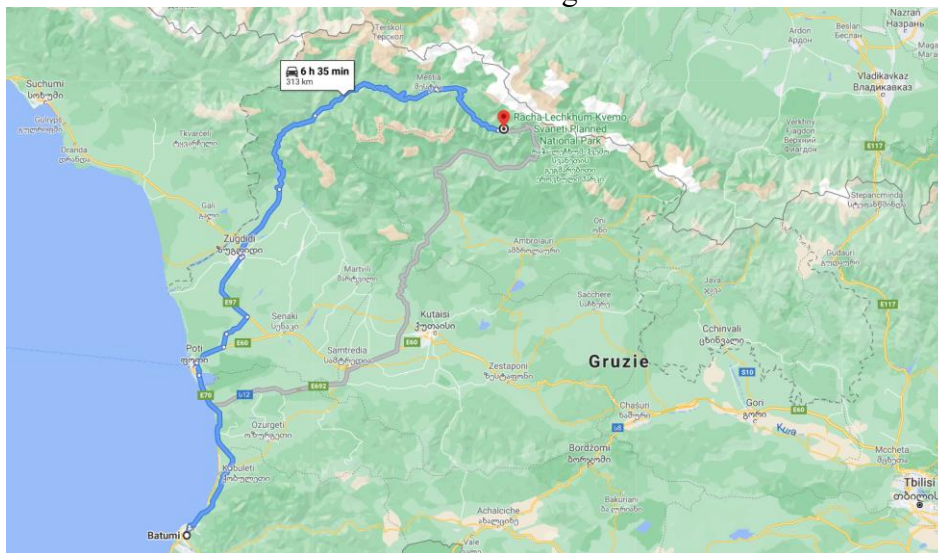

Zdroj: vlastní foto

Potíž spočívá v tom, že do Ušguli vede pouze horská cesta a překonat autem vzdálenost 46 km trvá tři hodiny.

Na území Svanetie jsem strávila pět dnů, během kterých jsem měla možnost nahlédnout do místní komunity a vést rozhovory s jejími členy.

Obrázek 4: Cesta z Batumi do destinace Ušguli

Zdroj: maps.google.com

3.3 Analýza získaných údajů

Pro analýzu údajů získaných v polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorech jsem zvolila obsahovou analýzu. Lze v pěti bodech identifikovat základní pracovní rozvržení této analýzy: 1) design výzkumu, 2) organizace výzkumu, 3) fáze ověřování, 4) získávání dat, 5) vyhodnocování dat (Scherer, 2004).

Obsahová analýza je jednoduchá, ale zároveň systematická a objektivitě blízká metoda. Je možné uplatnit ji na prakticky jakýkoli soubor textových dat. Kvalitativní aspekty obsahové analýzy jsou nahlíženy dvěma způsoby – slouží buď jako kritika metody anebo jako vyzdvižení metody pro její větší validitu, citlivost ke smyslu sdělení v analyzovaných komunikačních proudech (Dvořáková, 2010). K analýze jsem využila také dostupné dokumenty k danému tématu. Pro obsahovou analýzu jsem si stanovila následující kategorie a podkategorie:

Kategorie první: Porovnání historické a současné charakteristiky Svanetie

Kategorie druhá: Etnická skupina Svanů

Kategorie třetí: Specifika svanské kultury

Podkategorie první: Jazyk

Podkategorie druhá: Náboženství

Podkategorie třetí: Tradice

Podkategorie čtvrtá: Svanské svátky

Podkategorie pátá: Příroda

Kategorie čtvrtá: Rozvoj turistického podnikání ve Svanetii

Kategorie pátá: Aktuální situace turismu ve Svanetii

Kategorie šestá: Potenciál rozvoje cestovního ruchu ve Svanetii

Podkategorie první: Rozšíření sítě horských turistických tras

Podkategorie druhá: Projekty přispívající k rozvoji cestovního ruchu ve Svanetii

Podkategorie třetí: Způsoby rozšíření podnikání v cestovním ruchu

Kategorie sedmá: Prvky turismu ovlivňující svanské tradice

Kategorie osmá: Sociokulturní a ekonomické dopady turismu

3.4 Výzkumný soubor a údaje o respondentech

Výzkumný soubor tvořilo 16 respondentů, viz tabulka č. 1.

Tabulka 1 Seznam respondentů a základní identifikační údaje, 2019-2020

Respondent	Jméno	Pohlaví	Věk	Národnost	Zaměstnání	Způsob komunikace
1	Margo	žena	38	ruská	travel blogerka	WhatsApp
2	Ksenia	žena	34	ruská	travel blogerka	WhatsApp
3	Stas	muž	40	ruská	podnikatel	WhatsApp
4	Sergo	muž	39	gruzínská	historik	Gmail
5	Igor	muž	36	ruská	průvodce	Instagram
6	Larisa	žena	35	tatarská	fotografka	Instagram
7	Andrej	muž	39	ruská	průvodce ve Svanetii	Skype
8	Oleg	muž	36	ruská	průvodce	Skype
9	Nina	žena	34	gruzínská	lékařka	Skype
10	Dato	muž	27	gruzínská	student	Facebook
11	Radim	muž	45	česká	instruktor lyžování	Osobní komunikace
12	Georgi	muž	27	svanská	člen hudební skupiny	Osobní komunikace
13	Badri	muž	31	svanská	člen hudební skupiny	Osobní komunikace
14	Givi	muž	47	svanská	řidič	Osobní komunikace
15	Cicino	žena	43	svanská	majitelka hotelu	Osobní komunikace
16	Alberti	muž	32	svanská	pekař	Osobní komunikace

Zdroj: Vlastní zpracování

4 Teoretická východiska

V této části práce je nutno definovat následující pojmy, které budou v práci dále užívány:

- etnická skupina;
- tradice;
- cestovní ruch;
- turismus;
- kultura;
- vlivy cestovního ruchu;
- vliv cestovního ruchu na kulturu lidí.

4.1 Etnická skupina

Za historické podmínky vzniku etnické skupiny se považuje přítomnost společného území, ekonomiky a jazyka. Pro existenci etnické skupiny je důležitý společný původ a společná historická paměť. Migrace a kontakty s jinými kulturami, politickými a přírodními faktory měly silný dopad na formování etnické skupiny. V raných fázích lidské evoluce byla integrita etnické skupiny podporována stejným typem sociální organizace, manželstvím uvnitř skupiny a kontrolou vůdců. V pozdějších fázích hraje důležitou roli stát a ideologie. Sociální, ekonomická a politická integrita etnické skupiny je zajištěna prostřednictvím jediné státnosti (Tiškov, 2000, s. 901).

Etnickou skupinou se rozumí skupina, která se na základě kulturních znaků odlišuje od jiných skupin. Členové etnické skupiny mají mezi sebou úzký vztah, společnou historii, vysokou míru komunikace a udržování kulturních hranic. Důležitým prvkem je symbolicky vyjádřená sounáležitost a odlišnost. Etnická skupina je označovaná určitým jménem a je udržovaná odlišností skupin. I přes změny některých kulturních prvků si etnická skupina zachovává svou spjitost (Bahenský, 2010, s. 54).

4.2 Tradice

Podle ruského profesora Kuzněcova (2013, s. 594–595) jsou tradice nevyvinuté sociální normy běžné v primitivních společnostech. Tyto normy zahrnují soubor stabilních zvyků, jejichž přenos z generace na generaci představuje specifický rys takzvané tradiční společnosti.

Etnografická rozmanitost a zdravé tradice, zvláštní normy, které byly zavedeny ve všech sférách společenského a rodinného života, jsou určeny historickými, etnografickými, etnickými a geografickými podmínkami. Některé z tradic, rituálů, norem chování a postojů, které se formovaly v průběhu staletí, navždy zmizely, některé se změnily, některé přežily dodnes a vyžadují zvlášť opatrný přístup k sobě samým. Tradice by neměly být brány jako pouhá relikvie, ale mělo by v nich být cítit duchovní touhy, radosti i bolesti, vítězství a porážky předků. Podle Gobedžišviliho by každý obyvatel horských gruzínských vesnic měl chránit tradice svých předků před zapomenutím a uchovat je pro budoucí generace (Gobedžišvili, 2000, s. 65).

4.3 Cestovní ruch

Cestovní ruch je ekonomický pojem. V současné době se objevily cesty, jak cestovní ruch studovat komplexněji; tím se zabývá antropologie cestovního ruchu.

Pro detailnější pochopení cestovního ruchu je třeba se také zabývat vztahem mezi antropologií a cestovním ruchem, počínaje přehledem historického kontextu.

Prvním výzkumníkem, který prohlásil antropologii cestovního ruchu za samostatnou vědní disciplínu, byl americký vědec Theron Nuñez. Pojem „antropologie cestovního ruchu“ vstoupil do vědeckého oběhu v roce 1963. V turismu, tradici a akulturaci Nuñez zmiňuje tuto disciplínu v souvislosti se studiem tradic a pohostinnosti mexických rolníků (Burns, 2004, s. 4).

Jedny z prvních antropologických výzkumů se objevovaly též u Cohena v roce 1972. Cohen zdůrazňoval jaký význam má cestovní ruch pro sociologii a silné důsledky pro pozdější antropologické zapojení (Burns, 2004, s. 4).

Jako předmět vhodný pro akademické studium byl cestovní ruch od svých počátků silně spojen s představami o rozvoji. Odvětví cestovního ruchu bylo v některých případech

i nadále považováno za zásadní pro zaostalé nebo „méně rozvinuté“ společnosti (Harrison, 1992) a antropologové přispěli k tématu cestovního ruchu v diskusích o mnoha teoriích kolem vývoje (Burns, 2004, s. 4–6).

Autoři, jako např. Nii Plange (1989), tvrdili, že ačkoli cestovní ruch hraje významnou roli v hospodářském sektoru mnoha rozvojových zemí, vytváří také určitou formu nejistoty. Plange v žádném případě není sám. Hoivik a Heilberg (1980) zkoumali vztah mezi centrem a periferiemi ve světle turismu a Harrison (1992) hovořil o cestovním ruchu ve vztahu k teorii modernizace (Burn, 2004, s. 6).

Dnes je antropologie cestovního ruchu jedním z nejrychleji se rozvíjejících znalostních oborů v americké sociální vědě. Ruská antropologie cestování jako vědní disciplína se objevila nezávisle na amerických studiích v roce 2015 a je reprezentována dílem kandidáta sociologických věd Petra Čarkova. V roce 2016 poprvé přednesl sérii autorských přednášek pro studenty.

Hlavní vědecké směry, na které se autor ve svém výzkumu zaměřuje:

- návrh turistického prostoru v městském prostředí. Zejména jsou studovány teoretické a metodologické aspekty návrhu a formování turistických atrakcí a cílů;
- předpovídání toku turistů a turistické atraktivity turistických objektů a cílů (Čarkov, 2018).

Sociální a kulturní antropologie cestovního ruchu je oblastí sociální antropologie. Lze ji také považovat za samostatnou interdisciplinární vědní disciplínu, která studuje cestovní ruch a cestování jako speciální druh lidské činnosti. V mnoha směrech se předmět antropologie cestovního ruchu prolíná s takovými obory, jakými jsou etnografie, geografie, balneologie, teorie architektury, sociologie a právní antropologie.

Existuje celá řada hlavních vědeckých směrů, které antropologie studií cestovního ruchu zahrnuje, zejména:

- Pochopení cestovního ruchu jako zvláštního druhu sociální aktivity.
- Pohostinství a sociální začlenění, kdy studium cestovního ruchu umožňuje pochopit a vysvětlit některé aspekty lidského chování, v tomto případě pohostinství.
- Prostor a místa využívaná při rozvoji infrastruktury cestovního ruchu. Zejména vlastnosti turistické krajiny, které se využívají při rozvoji cestovního ruchu (rozvoj nemovitostí – hotely, rekreační střediska).

- Návrh turistického prostoru v městském prostředí. Zkoumány jsou především teoretické a metodologické aspekty návrhu a formování turistických atrakcí a cílů.
- Předpovídání toku turistů a turistické atraktivity turistických objektů a cílů (Čarkov, 2018).

4.4 Turismus

Turismus s dlouhou historií jako socioekonomický, duchovní a kulturní fenomén dosud neobdržel univerzální, jednotnou, všeobecně uznávanou a komplexní definici. Věda o cestovním ruchu nemá jednotný název, který je všeobecně přijímán v akademických a vědeckých kruzích ve všech zemích.

Různé turistické organizace „*cestovní ruch*“ interpretují jinak. Terminologie cestovního ruchu navíc prochází významnými změnami v souladu s rychlým tempem rozvoje cestovního ruchu, jeho sektory, typy a formy, technologie a inovace, vznik a šíření nových turistických reálií.

Definice OECD „*Cestovní ruch je definován jako činnosti osob cestujících na místa mimo jejich obvyklé prostředí a pobývajících na nich po dobu nejvýše jednoho po sobě jdoucího roku pro volnočasové, obchodní a jiné účely, které nesouvisejí s výkonem činnosti placené z navštíveného místa*“ (OECD).

Definice dle UNWTO „*Cestovní ruch je sociální, kulturní a ekonomický, zahrnuje pohyb osob do zemí nebo na místa mimo jejich obvyklé prostředí pro osobní nebo obchodní / profesionální účely. Tito lidé se nazývají návštěvníci (což mohou být buď turisté nebo výletníci; obyvatelé nebo nerezidenti) a cestovní ruch souvisí s jejich aktivitami, z nichž některé zahrnují výdaje na cestovní ruch*“ (UNWTO).

V širším smyslu je existence dvou typů definic cestovního ruchu uznána s vlastními racionálními významy a použitím: koncepční a technické. Koncepční definice vytvářejí teoretický rámec pro cestovní ruch k identifikaci jeho základních charakteristik, které umožňují rozlišovat mezi cestovním ruchem a jinými s ním souvisejícími koncepty (Pisarevskij a kol., 2014, s. 8–9).

Mezi takové koncepční (vědecké) definice patří definice navržená americkým výzkumníkem Jafarem Jafari (1997, s. 8): „*Turismus je studium člověka, který je vně území*

svého trvalého pobytu, odvětví, které uspokojuje jeho potřeby a dopady, které má člověk i průmysl na sociokulturní, ekonomické a fyzické prostředí “.

4.5 Kultura

Historie antropologických pohledů svědčí o velkém počtu pokusů o definici kultury. V polovině 20. století v antropologii začala diskuse, která v současné době není dokončena. Téma těchto diskusí spočívá především v definování pojmu „kultura“.

Formulace amerického antropologa Whitea se stala klasickou. Definuje kulturu jako fenomén, který má symbolický charakter a představuje celý svět člověka. Definice nastínila obor kulturologie a výzkumnou metodu, která umožňuje interpretaci jako integrální fenomén – metodu systémového vidění, kdy se kultura jeví jako samoorganizující a integrující systém (White, 2004, s. 36).

Kultura je dále podle Whitea třídou předmětů a jevů, které závisí na schopnosti člověka symbolizovat, což je považováno za extrasomatický kontext. Tato definice chrání kulturní antropologii před nehmatatelnými, nepolapitelnými a ontologicky neexistujícími abstrakcemi a poskytuje skutečný, hmotný a rozpoznatelný předmět výzkumu. Vytváří jasnou hranici mezi chováním a kulturou; mezi vědami o psychologii a kultuře (Reznik, 2009, s. 105).

Každý prvek kultury má dva aspekty: subjektivní a objektivní. Na první pohled by se mohlo zdát, že předměty jsou „objektivní“ a myšlenky a postoje „subjektivní“. Avšak objekt nemá smysl bez konkrétní myšlenky a postoje.

Na druhou stranu by myšlenka nebo přístup také byly nesmyslné bez vnějšího vyjádření v chování nebo řeči (což je forma chování). Každý prvek, každá vlastnost kultury má tedy subjektivní a objektivní aspekt. Ale nápady, postoje a emoce jsou jevy umístěné v lidském těle – lze je interpretovat v extrasomatickém kontextu, tj. ve spojení s jinými symbolickými objekty a jevy, nikoli s lidským tělem (Reznik, 2009, s. 107).

Definice kultury v etnologii je tato: „Kulturou nazýváme jakýkoli etnografický soubor, který odhaluje významné rozdíly v jeho studiu ve srovnání s jinými soubory“ (Lévi-Strauss, 1985, s. 263).

Nejvýznamnějším aspektem pro francouzského antropologa Lévi-Strausse je jazyk. Kultura má strukturu podobnou struktuře jazyka. Jazyk lze považovat za fundament určený

pro založení na základě struktur, někdy složitějších, ale podobného typu, odpovídající kultuře, zvažované v různých aspektech (Lévi-Strausse, 1985, s. 63).

„Kultura“ je jedním z počátečních konceptů strukturální antropologie Lévi-Strausse, s jehož pomocí je představena a odhalena specifčnost společností studovaných etnologem. Jeho zavedení metodicky umožňuje vyčlenit jednotlivé kulturní jednotky, jejichž strukturální analýza je zaměřena na redukci jejich rozdílů na invarianty (Lévi-Strausse, 1985, s. 63–64).

Problém kultury je odrazem objektivní reality, způsob konkretizace specifík společenského života, který je významný pro definování lidské podstaty. Kultura se v zásadě skládá ze zvláštních norem a pravidel směny pro konkrétní společnost. Jako soubor systémů nereflktovaných významů, které společnosti umožňují, má podobnou strukturu jako jazyk. Jazyk a kultura se nacházejí na úrovni nevědomých kategorií myšlení (Lévi-Strauss, 1985, s. 65).

White tvrdí, že mezi mnoha třídami objektů a jevů existuje jedna, pro kterou neexistuje žádný název. Jedná se o třídu jevů spojených s jedinečně lidskou schopností přisuzovat symbolický význam myšlenkám, činům a předmětům a vnímat symboly (White, 2004, s. 38).

Tato třída zahrnuje postoje, pocity, činy, chování, zvyky, zákony, instituce, díla a formy umění, jazyk, nástroje, mechanismy, náčiní, ozdoby, fetiše, spiknutí. Tyto objekty a jevy spojené se schopností člověka symbolizovat vědci zvažovali ve dvou různých kontextech, které lze označit jako somatické a extrasomatické (Reznik, 2009, s. 122).

V somatickém kontextu jsou předměty a jevy spojené se symbolickou schopností člověka považovány za „lidské chování“. V extrasomatickém kontextu je vztah těchto objektů a jevů navzájem důležitější než jejich vztah k lidskému tělu. A v tomto případě bude název „kultura“ (Reznik, 2009, s. 123).

4.6 Vlivy cestovního ruchu

Aktivita cestovního ruchu mají pozitivní i negativní dopady a důsledky, kterým se nedá vždy zabránit. Správným plánováním je možné negativní vlivy minimalizovat a zároveň zdůrazňovat pozitivní dopady cestovního ruchu. Dochází k tomu proto, že domácí i mezinárodní cestovní ruch přináší prolínání lidí z různých sociálních a kulturních zázemí

a také značné prostorové přerozdělení kupní síly, což má významný vliv na ekonomiku (Dědovskich, Drozdov, Čižova, 2014, s. 51–53).

Jedny z prvních prací, které se věnovaly vlivu cestovního ruchu na destinace, byly zaměřeny především na ekonomické aspekty. To není jen proto, že tyto dopady jsou snadněji měřitelné, ale také proto, že cestování je ve většině případů čistým ekonomickým přínosem. Přesto má cestovní ruch v některých případech negativní vliv na přírodní prostředí a sociální aspekty z pohledu hostitelské země nebo regionu (Kumar, 2018, s. 227).

Vlivy cestovního ruchu na ekonomiku

Cestovní ruch je složitým sociálně-ekonomickým systémem, který se skládá z řady vzájemně propojených složek, a má přímý i nepřímý vliv na ekonomiku. Přímý důsledek je vyjádřen ve formě zvýšení příjmů země prostřednictvím přímých výdajů turistů. Jinými slovy zvyšuje se nejen příjem turistických organizací, ale i hostitelské země jako celku. Vynaložené peníze turistů jsou investovány do průmyslu a infrastruktury země, podporují rozvoj pracovních míst pro místní obyvatele, zvyšuje se rozpočet a úroveň života obyvatelstva (Dědovskich, Drozdov, Čižova, 2014, s. 53).

Nejpřímější účinky se vyskytují v primárních odvětvích cestovního ruchu – cestování, restaurace, doprava, zábava a maloobchod. Cestovní ruch však prostřednictvím sekundárních účinků ovlivňuje většinu hospodářských odvětví (Ardahaey, 2010, s. 208).

Ekonomické dopady cestovního ruchu jsou relativně snadno měřitelné a jsou zvláště patrné v méně rozvinutých zemích. Přímé dopady jsou snadno měřitelné, nepřímé se měří hůř. Analýza ekonomických dopadů činnosti cestovního ruchu se obvykle zaměřuje na změny v prodeji, příjmu a zaměstnanosti regionu vyplývající z turistické činnosti (Ardahaey, 2010, s. 208).

Vlivy cestovního ruchu na životní prostředí

Cestovní ruch navzdory své blízkosti k přírodě využívá poměrně velké množství různých zdrojů. Při charakterizaci rychlého rozvoje cestovního ruchu je proto nutné zahrnout ukazatele zvýšení spotřebovaných zdrojů a produkovaného odpadu.

Úspěch turistických center je dnes založen na péči o životní prostředí, identitě místní kultury a účinných opatřeních k jejich ochraně. Na místech, která tento soubor

kvalit nemají, dochází k poklesu úrovně služeb a poklesu objemu cestovního ruchu. Výrazně negativní dopad na stav cestovního ruchu má zhoršení kvality životního prostředí. Při využívání metod udržitelného rozvoje v cestovním ruchu je třeba v průběhu plánování zohlednit dopady na životní prostředí, společnost a ekonomiku, aby se zmenšil vliv negativní, a naopak posílil pozitivní (Makarova, 2008, s. 6).

4.7 Vliv cestovního ruchu na kulturu lidí

Cestovní ruch má přímé i nepřímé sociokulturní dopady na místní obyvatele. Z různých důvodů je hostitel obvykle ve slabší pozici než turisté a zástupci služeb. Rozpory mezi oběma stranami vznikají, když cestovní ruch způsobí změny v hodnotovém systému a chování hostitelské země, a tím ohrozí její individualitu. K těmto změnám navíc často dochází ve struktuře sociálních a rodinných vztahů, v obvyklém životním stylu týmu, formalitách a morálním chování (Dědovskich, Drozdov, Čižova, 2014, s. 50).

Cestovní ruch může způsobit změny nebo ztrátu místní identity a hodnot. Zaprvé, turismus může přeměnit místní kulturu na komoditu, pokud jsou náboženské tradice, místní zvyky a festivaly potlačeny, aby splnily očekávání turistů. Za druhé, v procesu plnění přání turistů existuje riziko standardizace turistických zařízení v daném regionu, aby splňovala požadavky turistů. Aby se dozvěděli a zažili něco nového a neznámého. Za třetí, turisté chtějí suvenýry, umění a řemesla, kulturní projevy. V mnoha turistických oblastech reagují řemeslníci na rostoucí poptávku přepracováním svých produktů tak, aby vyhovovaly vkusu nových kupujících. Zájem turistů může zvýšit sebevědomí řemeslníků a umělců, a tím přispět k zachování kulturních tradic. V procesu takové komercializace však může dojít ke kulturní erozi (Mušba, Džondžoli, 2012, s. 798–799).

Mezi vlivy cestovního ruchu na kulturu lidí se řadí psychologický a sociálně-kulturní; dále také dopady spojené s konfliktem o využívání přírodních zdrojů, užíváním půdy a výstavbou turistických atrakcí.

Psychologický dopad, který má zvýšená aktivita cestovního ruchu na destinace, může pro obyvatele země způsobit vážný sociální stres.

Sociálně-kulturní rozpory mohou nastat v důsledku poškození kulturního dědictví, krádeží nebo změn okolní historické krajiny (Rudenko, 2007, s. 7–11).

Dále konflikt o využívání přírodních zdrojů, kdy mezi turisty a místními obyvateli může vzniknout tzv. „soupeření“ o využívání nejlepších přírodních zdrojů, které jsou vyčerpitelné, jako je pitná voda a elektřina.

V neposlední řadě také konflikt s tradičními uživateli půdy.

Další konflikty mohou nastat, když výstavba hotelů na pláži a dalších turistických atrakcí odřízne místním obyvatelům přístup k jejich obvyklým rekreačním oblastem (Rudenko, 2007, s. 7–11).

5 Praktická část práce

Tato kapitola je shrnutím výsledků výzkumného šetření. Analyzuji zde zejména data získaná v terénním výzkumném šetření metodou nestrukturovaného rozhovoru a pozorováním. Dále jsem s využitím sociálních sítí použila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Pro analýzu údajů získaných v polostrukturovaných a nestrukturovaných rozhovorech je použita obsahová analýza. Praktická část také navazuje na údaje ze sekundárních zdrojů. Těmito zdroji byly především odborné články a publikace, noviny, časopisy a elektronické dokumenty, které se zabývají zkoumanou problematikou (viz Seznam použitých zdrojů). V praktické části uvádím nejprve historický vývoj svanského etnika v této oblasti. Dále je práce zaměřená na život Svanů a cestovní ruch. Praktickou část uzavírají Diskuse a závěr.

5.1 Porovnání historické a současné charakteristiky Svanetie

Svanetské knížectví

Svanové dosáhli významného vlivu v posledních stoletích před našim letopočtem a v prvních stoletích našeho letopočtu, po pádu Kolchidy.

Studium památek kultury Svanetie ukazuje vysokou úroveň rozvoje svanské společnosti feudální éry: hospodaření v horách, příklady zručného řezbářství, církevní kamenná architektura, kování zbraní, těžba zlata.

Dobývatele vždy narazili na svanské hranice. Tamara Gruzínská, její dcera královna Rusudan a syn Giorgi IV. Lasha měli zájem udržet Svanetii jako spolehlivou hranici gruzínského království na severozápadě. Poskytovali proto svanské šlechtě různá privilegia (Antělava, Bendianišvili, Gaprindašvili, Žordanija, 1990).

Mongolská invaze v 13. století podlomila sílu země a oslabilu královskou moc. Vládcí Svanetie se stejně jako někteří další velcí feudálové změnili v nezávislé panovníky. Svanetské regiony se také dělí na řadu soupeřících knížectví. Většina regionu (Dolní Svanetie a východní část Horní Svanetie) v 16.–17. století je pod vlivem Imeretianského království (Antělava, Bendianišvili, Gaprindašvili, Žordanija, 1990).

Ve východní části Horní Svanetie se vliv gruzínských feudálů nepodařilo utvrdit, proto v 19. století carští úředníci nazývali tuto zemi „Volnou Svanetii“. Privilegovanou

třídu zde tvořil pouze *Aznauri* a žádné z místních šlechtických rodin se na tomto území nepodařilo vládnout (Nobility.pro, 2021).

Svanetie nebyla nikdy dobyta, avšak od 30. let 19. století některé části Svanetie uznávají moc ruských „samovládců“, kteří se již usadili na středním Kavkaze.

Politika ruské správy zaměřená na odstranění zbylé nezávislosti Svanetie vyvolala odpor vládce Konstantina Dadeškelianiho, který v roce 1857 smrtelně zranil generálního guvernéra Kutaisi knížete Alexandre Gagarina. Verdiktem vojenského soudu byl kníže Dadeškeliani zastřelen a knížecí moc ve Svanetii v letech 1857-1858 nakonec zrušena (Nobility.pro, 2021).

Počátek turismu ve Svanetii

Podle respondentů daly kroky bývalého prezidenta Gruzie Michaila Saakašviliho vzniknout cestovnímu ruchu ve Svanetii. Gruzínský prezident Michail Saakašvili (od roku 2004 do roku 2007, pak od roku 2008 do roku 2013) rozvíjel vysokohorské středisko Mestia, které se nachází v západní Gruzii v regionu Samegrelo-Zemo Svanetie.

Lyžařské středisko ve Svanetii bylo jedním z projektů Michaila Saakašviliho. Vláda v roce 2010 utratila za rozvoj Mestie 45 milionů gruzínských lari. Z těchto peněz byly opraveny nemocnice, byla položena dálnice ke sjezdovce, a především byla opravena dálnice z vesnice Mestia do Zugdidi, regionálního centra Samegrelo-Zemo Svaneti, postavená v roce 1950 a od té doby nikdy neopravovaná. Ve Svanetii byla zahájena výstavba hotelů a bylo otevřeno nové letiště. Současně byla spuštěna aktivní reklamní kampaň: o Svanetii bylo natočeno mnoho obrazových klipů, které vyzývají milovníky turistiky k návštěvě této jedinečné země. Jak Saakašvili plánoval, Svanetie nyní může v zimě nabídnout horské lyžování, v létě pak horolezectví a pěší turistiku (Ekhokavkaza, 2010).

Z toho plyne, že v moderních dějinách došlo k velké restrukturalizaci Gruzie. V zemi se začalo investovat do ekonomického potenciálu cestovního ruchu. Podle World Development Indicators je jasné, že vlivem těchto investic se začal prudce zvedat hrubý domácí produkt Gruzie. Primární komponentou HDP je agrární sektor, ale i přes to je díky nedávným investicím do logistiky cestování, hotelů a turistických areálů cestovní ruch hlavním důvodem růstu HDP (The World Bank, 2021).

5.2 Etnická skupina Svanů

Respondent Radim se pokusil vystihnout charakter Svanů a shrnul ho následující větou: „*Svanové sami o sobě jsou dost drsná povaha.*“ Svanové jsou původem kartvelský národ, který patří do rodiny kavkazských nebo japonských národů. Nejstarší obyvatelé Kavkazu, jeho domorodci, se nazývali Japhetidi. Svanetie je součástí Gruzie a je s ní propojená geograficky, historicky a kulturně. Kartvelské národy se objevily v Gruzii 1000 let před naším letopočtem, ale není známo, kdy přesně se usadily ve Svanetii. Ale ve Svanském domě – muzeu Margiani – jsou převážně předměty nalezené ve Svanetii z doby bronzové, část z nich pochází již z doby kamenné. Dokumenty, knihy, ikony, legendy, tradice a další historické zdroje o starověké kultuře Svanetie se nevracejí zpět do hlubin minulosti dále než 10.–12. století naší doby (Kuzněcov, 1971).

Celá historie a vývoj kultury Svanů, jejich způsob života, zvyky a tradice jsou spojeny se dvěma protichůdnými jevy. Jedná se o izolaci od vnějšího světa a zároveň o vliv gruzínské kultury, zejména prostřednictvím křesťanského náboženství.

Izolace od okolního světa vedla k zachování a posílení klanového systému. V jiných částech Gruzie byl klanový systém nahrazen feudálním, který existoval tři století před naší dobou. Ve Svanetii však klanový systém přetrval až do 20. století. Samospráva jednoznačně sloužila k rozvoji zvýšeného pocitu nezávislosti. Svanové mají hrdý a odvážný charakter s velikou touhou po svobodě. Historicky dosahovali zachování vlastního způsobu života výstavbou věží, pevností, mnohdy dokonce za cenu vlastního života (Kuzněcov, 1971).

Povahu Svanů v mnoha ohledech určilo umístění v horské oblasti. Svanové se v horách cítí svobodně a nezávisle. Jsou od přírody velmi odvážní. Trvalé rizikové faktory – časté sesuvy půdy, velmi silné chladné zimy a mnoho dalších obtíží – vyžadují od horolezců velkou vytrvalost, bdělost, nadhled, pozornost a odvahu (Svanetitrekking.ge, 2006).

5.3 Specifika svanské kultury

Svanetie je region se starou a zajímavou kulturou. Dodnes mají Svanové bohatou kulturu a jsou dobře organizovaní. Ve Svanetii stejně jako v horských oblastech Gruzie

obecně mají pohanské a křesťanské obřady, zvyky a tradice svou jedinečnou podobu. V minulosti probíhalo ve Svanetii velké množství válek, jejichž častá výročí se i po staletích stále slaví. V této podkapitole jsou rozebírané důležité prvky kultury spojující svanskou komunitu, jako jsou jazyk, náboženství, společné tradice a specifické přírodní podmínky.

Všichni Svanové jsou velmi pohostinní. Zdvořilost je založena v kultuře Svanů mnoha generacemi. Úcta k starším lidem byla v Horní Svanetii povýšena na neotřesitelný zákon. S hlubokou vnitřní kulturou a taktem v povaze Svanů koexistuje silná odvaha (Kuzněcov, 1971).

5.3.1 Jazyk

Svanský jazyk se používá ve vysokohorské oblasti severozápadní Gruzie podél roklí řek Inguri a Kodori.

Podle statistických údajů z roku 1997 počet obyvatel mluvících svanštinou nepřesahuje 30 000. Přibližně polovina z nich hovoří horní svanštinou a méně než 12 000 dolní svanštinou. Nejsou spolehlivé údaje o obyvatelích regionu Kodori, který patří do Abcházie; odhadovaný počet svansky mluvících je kolem 2 500. Podle údajů z roku 1968 byl počet obyvatel Horní a Dolní Svanetie více než 32 000 lidí. Je zřejmé, že v posledních dekádách došlo k trvalému poklesu počtu obyvatel mluvících svanským jazykem (Dobes, 2017).

Svanský jazyk neboli jazyk Svanů je rozšířen v historické oblasti Svanetie a rovněž mezi migranty v Kachetii, Tbilisi, Kutaisi a v některých dalších regionech Gruzie. Při sčítáních provedených v SSSR a v nezávislé Gruzii v roce 2002 byli Svanové počítáni jako Gruzínci a otázkou jazyka se nikdo nezajímal. Na základě údajů z roku 2014 lze počet lidí mluvících svanštinou odhadnout přibližně okolo 23 tisíc lidí (Boľšaja rossijskaja enciklopedija, 2019).

Svanský jazyk je jiný než moderní gruzínština. Nikdy neměl vlastní psanou formu, proto byl ve Svanetii jako psaná forma přijat gruzínský jazyk. Výuka ve školách probíhá v gruzínštině a všechny knihy, časopisy a noviny ve Svanetii jsou proto vytištěny v gruzínštině. Svanský jazyk existuje souběžně s gruzínštinou. Lidé zde čtou a studují

v gruzínštině, v rodinách mluví a zpívají písně ve svanštině. Většina Svanů nyní tímto způsobem používá tři různé jazyky – svanský, gruzínský a ruský (Kuzněcov, 1971).

Svanský jazyk patří do skupiny jižních kavkazských jazyků, ale je oddělenou samostatnou podskupinou. V první podskupině jižních kavkazských jazyků existují jazyky mingrelština a lazština, ve druhé kartvelské podskupině je gruzínština s různými dialekty. A ve třetí je samostatně svanština (Kuzněcov, 1971).

Rozlišují se čtyři dialekty rozdělené do 2 skupin: horní skupinu tvoří dialekty Horní a Dolní Bal, dolní skupinu dialekty Lašch a Lentech (Travelask, 2018).

Hlavní rozdíly mezi dialekty a subdialekty jsou v jejich zvukových systémech, ale existují také významné rozdíly v morfologii a syntaxi (Dobes, 2017).

Tento jazyk je nepsaný; pro psaní používají rodilí mluvčí gruzínské písmo a latinskou abecedu. V roce 1864 byla vydána svanská abeceda v gruzínštině, ale tato abeceda se neujala (Travelask, 2018).

Dnes kromě svého rodného jazyka mluví všichni Svanové nejvíce gruzínsky, v menší míře rusky, kvůli turismu mluví mladí lidé také anglicky. Svanská příjmení mají koncovku „ani“.

Zatímco svanská populace odolávala nehostiným podmínkám vysokohorského prostředí, ve kterém žila po celá staletí, rostoucí ekonomické obtíže posledních dvou desetiletí způsobily silnou změnu trendu směrem k migraci, která vedla k radikálnímu rozpadu svanských jazykových komunit. Pouze v několika případech byly celé vesnice přemístěny do různých regionů Gruzie. Ve většině případů však rodiny nebo jednotlivci raději opustili Svanetii a usadili se v jiných částech Gruzie, když byly jejich domovy zničeny lavinami nebo jinými přírodními katastrofami (Dobes, 2017).

Podle sčítání lidu z roku 2014 byl ve srovnání se sčítáním lidu v Gruzii z roku 2002 největší pokles populace v regionech Rača-Lečchumi a Dolní Svanetie (-37,0 %) a Samegrelo – Horní Svanetie (-29,0 %).

Tabulka 2: Dynamika změn populace Gruzie a jejích regionů ve srovnání s předchozím sčítáním obyvatelstva

Region	Počet obyvatel 2014	Počet obyvatel 2002	Pokles (růst) za období 2002–2014 v %
Celkem Gruzie	3 713 804	4 371 535	–15,0 %
Tbilisi	1 108 717	1 081 679	+2,5 %
Adžárie	333 953	376 016	–11,2 %
Kvemo Kartli	423 986	497 530	–14,8 %
Šida Kartli	263 382	314 039	–16,1 %
Gurie	113 350	143 357	–20,9 %
Kachetie	318 583	407 182	–21,8 %
Imeretie	533 906	699 666	–23,7 %
Mccheta-Mtianetie	94 573	125 443	–24,6 %
Samegrelo – Horní Svanetie	330 761	466 100	–29,0 %
Rača-Lečchumi a Dolní Svanetie	32 089	50 969	–37,0 %

Zdroj: National statistics office of Georgia, 2014

Jak již bylo uvedeno výše, velká část Svanů migrovala do jiných regionů Gruzie nebo do zahraničí. Jak uvádí respondent Sergo: „*Sami Svanové někdy považují svůj rodný jazyk za archaický a zapomínají na něj. Většina z nich žije mimo Svanetii. Ale stěží jim někdo zakáže mluvit jejich rodným jazykem.*“

Svanština je ohrožený jazyk, stejně jako všechny ostatní místní jazyky na Kavkaze. Znalost svanského jazyka klesá z generace na generaci – i když starší generace obecně mluví svansky dobře, mladí lidé, kteří často pracují a berou si za manžela nebo manželku

osobu gruzínské národnosti, mají méně příležitostí používat svanštinu v každodenní komunikaci a mají méně důvodů, proč svanštině učit své děti.

Gruzínské úřady byly rovněž podezřívavé kvůli svanštině. Jelikož byla Abcházie a Jižní Osetie tvrdě zasažena separatistickými hnutími, existovaly nevyslovené obavy, že propagace svanského jazyka a jeho přeměna na samostatný jazyk může mít politické důsledky. Situace se za posledních několik let částečně zlepšila, ale svanština se na školách stále nevyučuje a její rozvoj není financován. Tato politika se také opírá o podporu gruzínské církve, která se kategoricky postavila proti překladu Nového zákona do svanského jazyka (Caucasus trekking, 2019).

5.3.2 Náboženství

Obecně je svanské náboženství založeno na domorodém systému, který je v mnoha ohledech podobný systému jiných kavkazských kmenů, a který byl ovlivněn dlouhým a intenzivním kontaktem s mazdaismem a pravoslavným křesťanstvím.

Po dlouhou dobu měli Svanové pohanství. V 9. století přišlo do Svanetie pravoslaví, což přispělo ke konfliktu. I nadále však obyvatelé věřili v boha slunce. Po druhém pokusu se církvi podařilo vstoupit do Svanetie a dokonce ovlivnit populaci, nicméně až do 19. století se zde kněží objevovali jen zřídka (Travelask, 2018).

Svanská mytologie je specifickou částí gruzínské mytologie. Je zajímavá svými odkazy na antické báje, obsahem a nuancemi, které se v gruzínských horách dochovaly v původní podobě. Jedná se především o legendy a kultovní písně – balady a pohanské příběhy, které si uchovaly svůj mýtický vzhled. Životy dnešních národů v této lokalitě ovlivnilo pravoslaví a moderní realita. Totéž se stalo ve Svanetii.

Hlavní svanská božstva jsou *svatý George*, hlavní ochránce lidstva. Mezi důležité ženské postavy patří *svatá Barbar*, božstvo plodnosti a léčitelka nemocí. Dále bohyně lovu a ochránkyně divoké zvěře ve vysokých horách – *Dali* (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

Rok u Svanů je poznamenán velkým počtem hlavních a menších svátků spojených se střídáním ročních období. Kromě toho existují určité dny v týdnu a měsíci, kdy se od lidí očekává, že se zdrží práce a podstoupí pravidelný půst. Mezi tyto hlavní svátky patří Nový rok, Festival pochodní, na kterém se hledá ochrana před nemocemi, a Pánova hostina na konci jara.

Bohům, kteří byli vzýváni, se obětovala zvířata, konzumovaly se různé druhy chleba a alkoholické nápoje.

Většina obřadů se konala uvnitř kostelů, na různých svatých místech nebo doma. Ženy nesměly vstoupit do kostelů nebo se některých rituálů účastnit. Na druhou stranu existovaly svátky a slavnosti speciálně pro ženy, na které měli muži zakázáno chodit (Every Culture, 2021).

Dnes jsou Svanové pravoslavnými křesťany. V regionu bylo postaveno velké množství kostelů, dodnes jich je využíváno asi sto. Svanské kostely jsou malé a zapadají do přírodního a geografického prostředí. Byly postaveny převážně v 10.–15. století. Obsahují jedinečné ikony a zdobí je nápisy v gruzínštině. Svanetie je jedinou částí Gruzie, kde mají kostely na vnějších fasádách fresky.

V Mestii je jedinečný starobylý kostel Proměnění Páně ze 13. století. Pouze zde ve Svanetii je na vnější straně kostela obraz s ikonami a fragmenty Bible.

Kostel Lamari je jedním z hlavních kostelů v Ušguli a je historicky spojen s bojem za nezávislost. Tato vesnice prokázala zvláštní vytrvalost při obraně své nezávislosti.

„Po celém Kavkaze existují ozvěny předkřesťanských i nekřesťanských přesvědčení a tradic. A Svanové se v tom nijak neliší. Ve stejném poměru se tyto jevy vyskytují u všech Osetinců, Ingušů, Čečenců a Avarů, včetně všech etnických skupin Gruzinců. Existují zde konsolidační faktory. Přesto jsou rozdíly podle regionů v náboženském vyznávání a nejsou malé“ – Sergo.

Tabulka 3: Náboženská příslušnost v regionech Gruzie

Náboženství	Samegrelo – Horní Svanetie	Rača-Lečchumi a Dolní Svanetie
Pravoslaví	326 061	31 818
Islám	766	4
Arménská apoštolská církev	23	2
Katolicismus	53	0
Svědkové Jehovovi	1408	69
Protestantismus	36	2
Judaismus	13	13

Zdroj: General population census, 2014

5.3.3 Tradice

Svanetie je jedním z nejkrásnějších a nejstarobylejších koutů Gruzie. Místní obyvatelé jsou známí svou pohostinností a tvrdou prací. Svanové jsou zvláštní a hrdí lidé. Řecký historik Hérodotos o nich píše: „*Svané jsou téměř nejlepší v odvaze a síle: vlastní všechno a dobývají vrcholy Kavkazu.*“ Místní tradice a náboženské zvyky jsou ve Svanetii stále zachovány a zaujímají v každodenním životě Svanů významné místo (Gmtv.ge, 2018).

Těžba zlata ve Svanetii je spojena s mýtem o Argonautech. Řeky Svanetie přinesly zlatý písek, který místní obyvatelé těžili z kůže zlatého berana. Řečtí a římské spisovatele věděli o místní těžbě zlata. Argonauti také chtěli získat zlaté rouno – zlatou vlněnou kůži Berana – v království Kolchida, jehož byla Svanetie nedílnou součástí. I dnes se tady potvrzují lidová pravidla těžby zlata (Gmtv.ge, 2018).

Podle respondentů se i dnes ve vesnici Jeli, která se nachází podél na řeky Inguri, těží zlato. Tato vesnice má v těžbě zlata dlouhou tradici. Zlato se zde těží přesně stejnými způsoby, jaké popsali starořeční historici a spisovatelé v mýtech o Argonautech. Zlaté rouno je ovčí nebo jehněčí kůže, která je připevněna na konci odtoku vody. Zlatá zrna se po promytí vodou usazují ve vlně.

Místní samospráva ve Svanetii

Místní samospráva ve Svanetii je velké téma mezi Svany. Složitě životní podmínky v horách a nedostatek pozemků bránily rozvoji třídní diferenciace místního obyvatelstva. Feudální vztahy proto do hornatých oblastí Gruzie prakticky nepronikly. Téměř až do 20. století se v těchto oblastech zachovala obecná pravidla způsobu života.

V prvních stoletích byla územní správní jednotka Svanetie nejdůležitější politickou a ekonomickou jednotkou Gruzie. Její hlava – Mtavari – byl jmenován u královského dvora. Během fragmentace Gruzie do samostatných států a knížectví byla tato jednotka zrušena a dostala se pod vliv sousedních knížectví (Kuzněcov, 1971).

V horských oblastech Gruzie odpradávná dominovala instituce komunálně-klanových vztahů. Ve Svanetii byla zavedena jakási demokratická forma vlády: vedoucí komunity – Makhvishi – byl zvolen na valné hromadě. Schůze měli právo zúčastnit se rozumné osoby obou pohlaví nad 20 let. Vyvolený Makhvishi vynikal svou moudrostí, umírněností, spravedlností a duchovní čistotou. Byl kazatelem křesťanského náboženství a

morálky. V době míru byl soudcem, za války byl vrchním velitelem, který vedl armádu. Během poplachu se konalo společné setkání komunity (tzv. sjezd Chevi), kde se o všech otázkách rozhodovalo většinou hlasů. Účastníci jednali o nejdůležitějších problémech komunity, interních i externích. Diskutovali o zhoršení vztahů se sousedy, připravenosti na nadcházející války, obranné strategii, potřebách velkých kostelů, otázkách stavby a účasti členů komunity na tom všem. Kongres se zabýval také právními otázkami – schvaloval normy a formy trestu. V právní hierarchii byl Kongres považován za nejvyšší autoritu. Jeho rozhodnutí byla konečná a neměnná (Svanetitrekking.ge, 2006).

V případě zvláštního zločinu vedl Makhvishi v rokli shromáždění, které vyhnalo zločince z komunity a vypálilo jeho dům. U nejzávažnějších trestných činů, jako je zrada komunity, Kongres dokonce vynesl rozsudek smrti.

Každý občanskoprávní nebo trestní případ byl souzen u místního soudu. Proces vyjednávání často trval roky. Když bylo všechno jasné, šli soudci složit přísahu na ikonu. Po složení slibu nikdo nepochyboval o objektivitě verdiktu a všichni přijímali dané rozhodnutí. Při vynesení rozsudku soudci hodili do země kámen, což znamenalo konec případu a smír stran sporu (Gmtv.ge, 2018).

Poslední kongres byl svolán v roce 1875. Tato událost byla spojena s nastolením ruské nadvlády ve Svanetii v roce 1869. V roce 1875 se carská vláda rozhodla zaregistrovat obyvatelstvo a popsat půdu a dobytek, které měly sloužit k posílení povinností a zvětšení odvodů. Svobodní Svanové svolali kongres a jednomyslně složili přísahu, že nebudou v této záležitosti vládu poslouchat. 2 000 ozbrojených Svanů zablokovalo všechny cesty a silnice vedoucí do Svanetie. Vláda zakolísala, udělala ústupky a uklidnila lidi. Nicméně v roce 1876 byli pomocí podvodu vojáci přivedeni na území Svanetie a 20. srpna se jim ve vesnici Khalde podařilo obklíčit a zajmout asi 50 povstaleckých Svanů, kteří se usadili v opevněných věžích (Svanetitrekking.ge, 2006).

Krevní msta

Krveprolití bylo formou pomsty. Zvyk krevní msty byl v Gruzii rozšířen zejména ve Svanetii a Chevsureti. Podle respondentů odmítnutí krve bylo v komunitě velkou hanbou a duše zavražděných podle jejich názoru utrpěla.

Gruzínské název pro krevní msty, *mesixleoba*, doslovně znamená „odpovědnost za krev“; je založen na principu „oko za oko“, podle kterého se mužští rodinní příslušníci mstí

za vraždu příbuzného zabitím pachatele nebo jednoho z jeho mužských rodinných příslušníků. Tato odpovědnost tradičně padla na nejbližšího příbuzného muže v rodině, jako je otec, bratr nebo syn. Tradice krvavých sporů gruzínských horalů je spojena s kodexem cti, v němž je vysoce ceněna statečnost a odvaha (Refworld, 2011).

Princip vraždění: jeden rod zabil tolik lidí jménem vraha, kolik jich bylo zabito vlastním jménem, aby tak „urovnali skóre“.

Krvavá pomsta v Horní Svanetii vyčerpala zemi ještě více než neustálé války s vnějšími nepřáteli. Vedla se nejen mezi jednotlivými vesnicemi, ale také mezi domy. Krevní msta může začít v důsledku úmyslného i náhodného zabití. Znásilnění je údajně dalším možným motivem pro krevní mstu. Někdy může krevní msta začít drobnou hádkou, která vede k vraždě. Pomsta vůči ženám, dětem, starým nebo nemocným lidem je tradičně považována za hanebnou (Refworld, 2011).

Statistiky nejsou vedeny jednak proto, že téma krvavé msty je „tabu“, jednak proto, že je obtížné určit jejich počty, protože se místní obyvatelé o této otázce zdráhají mluvit (Refworld, 2011).

Například v letech 1917 až 1924 před nastolením sovětské moci v Horní Svanetii zde zemřelo asi 600 mužů na krevní mstu (Kuzněcov, 1971). Na konci 80. a na počátku 90. let došlo ve Svanetii k intenzivnímu sváru krve, ale od roku 1990 se počet takových vražd výrazně snížil.

Někteří Svanové prchající před útočníkem mohli hledat dočasné útočiště v kostele nebo ve věžích. Muži mohli být ve věžích roky. Země v té době stála neobdělávaná, dobytek zmizel, lidé umírali (Kuzněcov, 1971).

Krevní mstu bylo možné také splatit. Platba byla přijata půdou, dobyt看kem a zbraněmi. Cena byla určen zvláštním soudem, který se skládal z 12 příbuzných vraha a 12 příbuzných zavražděného. Existovaly však případy, kdy spory u soudu vedly k novým vraždám přímo na místě soudu a poté znovu vzplanulo nepřátelství (Kuzněcov, 1971).

Řada respondentů uvedla, že mezi jednotlivými etnickými skupinami stále dochází ke krveprolití. Zejména ve Svanetii se zachovala tradice krvavých sporů.

Obyvatele Svanetie a Chevsureti tradičně nehlásí trestné činy policii a nekontaktují policii během krevní pomsty. Gruzínský trestní zákoník trestá úmyslnou vraždu odnětím svobody na sedm až patnáct let (Gruzie, 1999, čl. 108–109).

Zatímco policie bude vyšetřovat případy krvavých sporů a stíhat zločince, neexistuje žádný vládní ochranný mechanismus na ochranu rodinných příslušníků zapojených do krvavých sporů (Refworld, 2011).

Některé rodiny opouštějí své vesnice, aby unikly možným následkům krvavé msty. Respondent Givi o krevní mstě tvrdí následující: „*Krevní msta je pro Svany nejobtížnějším tématem. Ve skutečnosti to bylo pro Svany velmi obtížné období. Vražda mezi Svany byla považována za největší hřích a málokdy to někdo chtěl vzít na sebe, ale někdy, bohužel, Svanové museli nést toto těžké břemeno. Ale to je minulost. Svanetie se dnes vyvíjí jiným způsobem, moderním způsobem*“.

Respondent Sergo potvrzuje slova předchozího respondenta: „*Krevní msta se už neděje, možná zřídka. Slyšel jsem o uskutečněné krevní mstě asi před 10 lety. V tuto chvíli si nemyslím, že existuje. Ale záleží na vesnici. V některé vesnici je klid, někde není. Mladí lidé říkají, že nic takového už dávno neexistuje*“.

Pracovní činnosti

Svanové tradičně rádi vyráběli malebné předměty z mědi, bronzu a zlata. Slavní svanští kováři, řezači kamene a řezbáři vyráběli nádobí a různé domácí potřeby ze stříbra, mědi, hlíny a dřeva (Tvmoon, 2019).

Pro Svany bylo také tradiční včelařství – starodávné zaměstnání mnoha národů rozšířené také v horských oblastech západní Gruzie.

Nejuznávanějšími profesemi jsou pro Svany lov a horolezectví. Lov je roven hospodářské aktivitě a horolezectví je národní sport Svanetie (Tvmoon, 2019).

Obyvatelé Svanetie dříve využívali na práci otroky. I dnes jsou na internetu k nalezení příběhy o zajetí lidí ve Svanetii v různých historických epochách.

V roce 2001 byl ve Svanetii osvobozen Jurij Tichonov, který byl v roce 1987 podvodem převezen do hor a 14 let držen v otroctví. Učinil osm pokusů o útěk, ale pokaždé byl chycen, zbit a přiveden zpět. Podle něj žilo počátkem 90. let ve vesnici Sakeni, kde byl držen, téměř 100 lidí v otroctví. Mnoho z nich zemřelo (Pravo-Ural.ru, 2012). Ve vesnici Sakeni žijí Svanové. Do roku 2008 obec formálně patřila Gruzii. Po rusko-gruzínském konfliktu je považována za součást Abcházie (Pravo-Ural.ru, 2012).

Umění

Před několika staletími bylo téměř nemožné se do Svanetie dostat, zvláště pokud to sami Svanové nechtěli. Během nekonečných válek s nepřáteli Gruzie sloužila Svanetie jako trezor. Od doby vlády Tamary Gruzínské, během nájездů Turků, Mongolů a Íránců byly do Svanetie převezeny státní pokladna a nejsvětější relikvie.

Svanetie je zároveň pokladnicí gruzínských kostelů a klášterů. Svanští mistři vytvořili velké množství šperků, nástěnných maleb a řezbářských prací ze dřeva.

Ve Svanetii je mnoho různých řemesel, velmi zajímavých a typických pro tuto oblast. Jedním z nich je výroba pánské čelenky. Tato čelenka chrání stejně před teplem i chladem (Ichgeorgia, 2015).

Zvlášť jsou Svanové hrdí na svanský klobouk. Tato věc je v drsném horském podnebí velmi užitečná. Je vyroben z plstěné ovčí vlny – velmi běžného materiálu, protože místní zde po dlouhou dobu chovali celá stáda ovcí.

Klobouky Svansky se dodávají ve třech barvách: bílé, černé a šedé. Bílá a černá odpovídají barvě srsti berana. Šedá se vyrábí smícháním dvou různých druhů vlny. Každý Svan by měla mít tři klobouky všech těchto barev. Černý odpovídá smutku, bílý se nosí během svátků a šedý se obvykle používá v každodenním životě Svanů.

Tato kultura je bohatá svým hudebním folklórem. Zvláštní pozornost si zaslouží hymny slunce a úsvitu, hrdinské a vtipné písně nebo pohřební píseň *Volání*, kterou hrají pouze muži. Daná oblast se vyznačuje epickou poezií – rytmickými hrdinskými baladami. Svanské písně jsou pozoruhodné svým pestrým sémantickým obsahem. Jedná se o památník gruzínské kultury, který nese informace o starověké civilizaci.

Svanské písně a gruzínský tanec *perchuli* se hrají v kruhu. Ve Svanetii se dosud zachovaly nejstarší *perchuli*, které patří do archaického období pohanské éry na území Gruzie. Svanské *perchuli* lze rozdělit do skupin: lovecký („*Lmchil*“, „*Sanadiro*“); náboženský a rituální („*Lile*“, „*Didebata*“), vojenský („*Mirmikela*“, „*Iav kalti*“) vlastenecký („*Rostom Chabuki*“) rodinný, domácí („*Gergili*“, „*Biba*“) (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

Čangi je svanský hudební nástroj. Je to velmi podobné starodávným nástrojům běžným ve Středomoří, zejména sumerské harfě. *Čangi* má 5 nebo 6 kostních strun, hra na tomto nástroji je doprovázena svanskými písněmi (Hangebi.ge, 2013).

Tradiční kuchyně

Svanská kuchyně je speciální a chutná. Svanové pečlivě uchovávají několik receptů, které jsou národním pokladem Gruzie. Tradiční kuchyně je známá svými mastnými a vydatnými pokrmy. Podle respondentů charakteristickými pokrmy jsou kubdari, chvishtari a lukne.

Kubdari je masový koláč s vepřovým nebo hovězím masem v těstě s různými kombinacemi koření. Chvishtari jsou kukuřičné tortilly se sýrem. Lukne je svanská chačapuri, ve které je sýr smíchán s kukuřičnou moukou a zabalen do těsta (Gastroguide.borjomi, 2021).

Na rozdíl od zbytku Gruzie je v horní Svanetii rituálním nápojem vodka místo vína obvyklého v jiných regionech, protože zde nelze pěstovat vinné hrozny. Tato vodka se jmenuje *araka* a tradičně je vyrobena z jablek.

Svanská jídla mají specifickou chuť, kterou jim dává svanská sůl. Vyznačuje se zvláštní vůní a chutí, jedná se o směs koření skládající se z česneku, fenyklu, koriandru a dalších bylin a koření. Směs je univerzální a používá se k výrobě polévek, omáček, masových a rybích pokrmů, zeleninových salátů, marinád a k solení.

Turismus ve Svanetii zpopularizoval svanskou sůl, araku a med.

Zemědělství ve Svanetii

Jak uvedli respondenti, hlavními zemědělskými produkty Horní Svanetie jsou kiwi, fejchoa, citrusové plody, ořechy, kukuřice, bobkové listy a čaj. Hlavními produkty Dolní Svanetie jsou hrozny, jablka a broskve.

Zemědělství ve Svanetii stále trpí strukturální nerovnováhou v důsledku rozpadu SSSR. Postrádá jak stroje, tak nejnovější technologie. Privatizace a fragmentace větších pozemků na menší celky však již téměř zemědělství změnily.

Švýcarská nadace „*Pro Mestia Georgien*“ poskytuje finanční podporu řadě regionů Velkého Kavkazu na jejich cestě k efektivnějšímu a profesionálnímu zemědělství. Dříve zemědělci pracovali ve státních a kolektivních farmách se specializací na jeden konkrétní typ činnosti. Nyní jsou jako jednotliví podnikatelé nuceni bojovat o přežití a postrádají techniku a často jim chybí i odborné znalosti (Stiftungen, 2021).

Proto bylo nutné zahájit proces přechodu k efektivnějšímu zemědělství a mimo jiné produkovat více čerstvé zeleniny. Za tímto účelem byl v roce 2010 s podporou fondu

zahájen v regionu projekt masivní výstavby skleníků (Swissinfo.ch, 2015). Projekt byl velmi úspěšný. V současné době existuje ve Svanetii více než sto podobných skleníků, například v regionálním hlavním městě Mestii, v regionech Cholashi nebo Ušguli.

Gruzínská vláda se rozhodla aktivněji stimulovat vytváření velkých zemědělských partnerství. Místní zemědělci také dostávají podporu ze Švýcarska v oblasti výroby sýrů. Hlavní cílem švýcarské nadace je podpora zajištění pestřejší stravy pro lidi i zvířata při respektování životního prostředí a přírodních zdrojů (Swissinfo.ch, 2015).

5.3.4 Svanské svátky

Existuje mnoho svanských svátků, které se zachovaly dodnes. Respondent Sergo poznamenal: *„Pravděpodobně existuje pět hlavních svanských svátků. Mezi hlavní svátky patří svanský Nový rok, svátek Nanebevzetí Panny Marie, Lamurchvamal (jarní rovnodennost), Velikonoce, dny svatého Georga“*.

„Ne všechny svátky slaví každý. Je třeba si uvědomit, že samotní Svanové se dále dělí do skupin, někdy velmi odlišných ve výslovnosti a charakteru. Na Kavkaze a zejména mezi Svany existuje spousta totožných zvyků se sousedícími okolními národy. V případě Svanů je jejich život a zvyky v závislosti na místě bydliště silně podobný karačajevo-balkarským, abcházským a nejvíce osetským. Obyvatelé sousední Rači jsou také velmi podobní Svanům pokud jde o svátky a rituály obecně,“ – Sergo.

Dnes je ve Svanetii jedním z hlavních tradičních obřadů Lamproba. Tento svátek nemá pevně dané datum. Slaví se 10 týdnů před Velikonocemi podle kalendáře gruzínské pravoslavné církve. Obvykle tato doba připadá na únor. Letos se oslavovalo 14. února.

Hlavním atributem dané tradice je lampa, kterou Svanové vyrábí z rozdrcených větví břízy nebo dubu. Za úsvitu lidé opouštějí své domovy se zapálenými lampami v rukou. Počet lamp by měl odpovídat počtu mužů v rodině a pokud je v domě těhotná žena, pak se pochodeň rozsvítí také na počest nenarozeného dítěte, protože to se může ukázat jako chlapec. Průvod směřuje k chrámu, kde se z velkých lamp vytváří společný oheň, zatímco menší jsou postaveny vedle hrobů na hřbitově – celé území je zaplaveno mystickým ohnivým světlem. Obřad je doprovázen písněmi ve svanském jazyce (Ambebi.ge, 2021).

Podle nejrozšířenější legendy se ve Svanetii konala Lamproba, aby se určil počet vojáků. Podle jiné verze bylo cílem Lamproby požádat o příznivé počasí a tím zajistit lepší úrodu. Existuje také víra, že Svanové rozsvítí lampy pro své mrtvé a tím tak zahřívají duše mrtvých předků. (Ambebi.ge, 2021).

Božstva, tradice a rituály Svanetie

Kultovní zvířata

Svanetie je jedním z nejbohatších kulturních koutů Gruzie se starodávnými zvyky a tradicemi, některé jsou aktuální dodnes. Tato jedinečná kultura je součástí starověké civilizace.

Jak vyplynulo z rozhovorů, Svanové mají kultová zvířata, například vůl byl obzvláště silným kultem. Posvátnost tohoto zvířete je charakteristická pro kavkazskou, středomořskou a mezopotámskou kulturu.

S tímto kultovým zvířetem zacházeli se zvláštním respektem. Voli byli v každé rodině. Dodnes se ve vesnicích Svanetie slaví svátek *Uhva*, během kterého dochází k obětování volů bohům.

Na svátku *Uplisšieri*, byly před obětováním prováděny souboje volů. V komunitě Ušguli se během svátku střídala obětní zvířata – jeden rok byl obětován vůl a další rok beran. Vola obětovala společně celá vesnice, zatímco berana obětovala každá rodina samostatně. Večer rodiny do kostela nosily játra, srdce a vodku. V tento den se schvaloval den sena. V Ušguli obětovali voly pro duše zemřelého nebo když se v rodině zotavil vážně nemocný člověk.

Vůl ve Svanetii je velmi totemistické a posvátné zvíře. Jeho stylistické vyobrazení se objevuje také v umění. Z mytologického hlediska existuje lidová legenda *Chvadiri*, která říká o volu se zlatými rohy, který žije na břehu jezera na pastvině Ušguli.

Kult koňů ve Svanetii potvrzují archeologická a etnografická data. Ve vesnici Zeshoši byly nalezeny bronzové sochy jezdců. Tradice spojená s kultem koně ve Svanetii přetrvávala po dlouhou dobu. Během pohřbu člověka byl popraven i jeho kůň a umístěn vedle něj. Oběť koně se jmenovala *Čaži Libčkve* (Kutatčladze, Gudžedžiani, 2015).

Respondent Igor dodává, že lovci ve Svanetii darovali kostelu kozy a kamzíky, což svědčí o posvátnosti těchto zvířat. Rohy kamzíků byly darovány církvi Lamarii. Tyto

zákony byly výsledkem náboženského synkretismu, lovci obětovali božstvům lovu rohy za úspěšný den v lovu.

Lile

Lile je jednou ze starých písní. Většina Svanů věřila, že tyto písně byly zpívány slunci, přestože slunce není v textech přímo zmíněno. Někteří nesouhlasí a tvrdí, že zpívají hymnu k nejvyššímu Bohu. Mnoho vědců věří, že hymnus *Lile* je zasvěcen sumerskému bohu *Enlilovi* – synovi nebe a země, bohu vzduchu a bouře (Svanetnews.ge, 2018).

Kal-Babari

Ve svanské mytologii zaujímá zvláštní místo bohyně plodnosti *Babar / Barbal / Barbol*, která ztělesňuje slunce. Svanové ji považovali za patronku plodnosti. Její svátek se konal v prosinci a shodoval se s rotací slunce. Tato bohyně byla postavena na roveň křesťanské svaté Barbory. Pohanská *Barbar* byla také považována za léčitelku proti infekčním chorobám a *zlému oku*. V gruzínském folklóru má *Barbar* 7 dětí – chlapců. Pokud byl někdo ve svanské rodině neplodný, byla vytvořena díra ve větenu, mlékařka musela dojit krávy tak, aby mléko spadlo do otvoru větenu. Poté bylo větenu přeneseno do kostela. *Barbar* byla požádána o plodnost a neplodné ženy se k ní modlily. Před obětí přednesly speciální píseň: „*Slunce je neseno voly s rohy, slunce patří tobě, Barbar*“ (Kutatēladze, Gudžedžiani, 2015).

Džgragi

Ve Svanetii byl svatý George nazýván *Džgragi*. Svatý George zde hraje velmi významnou roli – jakmile mají Svanové problémy, obracejí se na něj. Podle Svanů je svatý George také patronem lovu. Legenda říká, že pomáhá lovcům v obtížných situacích. V Ušguli lovci slibovali bohu výměnou za dobrou kořist srdce, játra, hlavu a rohy zvířete.

Džgar Ličaniši byl považován za patrona chlapců a myslivců. Na začátku srpna se konal svátek *Ličaniši* na počest svatého George. Tento svátek byl věnován plodnosti a účastnili se ho vdané ženy společně se syny a manžely. Svátek probíhal následovně: všichni si oblékli speciální látku *duršai* a postavili se do řady nedaleko od kostela, což vytvářelo krásný pohled. Poté se modlili na ikonu svatého George a četli modlitby. Po

všech procedurách začala hostina, tanec a hry. K *Džgragi* se modlili také lidé z jiných vesnic, neplodné ženy nebo matky, které žádaly o syny (Intermedia.ge, 2018).

Lamari

Lamari zaujímá významné místo ve svanském folklóru; je s ní spojen kostel Matky Boží v Ušguli. *Lamari* je bohyně plodnosti obilí.

Během novoročního cyklu „Vánoce“ byla povolána „vánoční *Lamari*“ pro blaho rodiny. Byly servírované 2 stoly: jeden na jméno *Lamari* a druhý na počest mrtvých. Na stůl pro *Lamari* položili chléb plněný konopím, kterému se říkalo *Bihua*, lžici a jednu svíčku. Na stole mrtvých byly jen tři svíčky. U stolu *Lamari* požádaly ženy o blaho svých rodin, u stolu mrtvých hlava rodiny požádala duchy o totéž. Po modlitbě se ženy posadily ke stolu *Lamari* a muži k druhému stolu.

Během nového roku 25.–31. prosince se konaly rituály na počest *Lamari*. Během tohoto období svanské rodiny pekly ploché koláče *Lemziri Lamari* a hlava rodiny zpívala na všechny ikony.

Lamari byla také oslovena na jarní svátky, na počest zemědělství a chovu zvířat. *Lamari* je pro Svany spojena s Pannou Marií, vysvětluje to přidáním předpony „*la*“ charakteristické pro svanský jazyk – *La Maria*. Toto jméno může také znamenat sumerské božstvo *Lamari*. Sumerská „*lama*“ a akkadská „*lamasu*“ byly v sumersko-akkadské mytologii považovány za bohyni, která byla patronkou a ochránkyní lidí.

Podle etnografických záznamů se k *Lamari* modlily těhotné ženy a matky a žádaly o zdraví svých dětí. Ve svanské víře byla *Lamari* také považována za patronku lidí (Kutatēladze, Gudžedžiani, 2015).

Modlitba k Zemi

Dle respondentů modlitba k *Zemi* je velmi důležitá pro Svany a je spojena s kostelem *Lamari*. Podstatou této modlitby je, že rituální koláče byly pohřbeny v zemi. Tyto koláče, kterým se říkalo *Kalos Lemzirebi*, byly pečené z mouky a sýra. Peklo se jich tolik, kolik bylo členů rodiny. Jeden koláč navíc byl obětován za vesnici a pohřben na zvláštním místě. Ženy se modlily k *Lamari* a žádaly o dobrou úrodu.

Stejný rituál se prováděl v prvním velikonočním týdnu, kdy se vdané ženy shromáždily v kostele Nejsvětější Bohorodičky, vzaly si s sebou chlebové těsto a sýr a na

místě upekly tři velké bochníky, které obětovaly Nejsvětější Bohorodičce. Po modlitbě nechaly koláče v zemi a zakryly je velkým dlážděným kamenem, což znamenalo pohřbení bochníků. Starší a respektované ženy šly do kostela, zbytek žen čekal na jejich návrat a blahopřál si k „vedení modlitby k zemi“.

Dal Šušhuamiši

Ve Svanetii bylo božstvo *Dal* kontaktováno během novoročních svátků. V tento den byl z lesa přinesen vánoční strom a ořechové větve, které byly shromážděny na svátek *Guizi*. Muži věnovali pozornost tomu, kam spadne během kácení stromu první tříška, což určovalo blahobyt nového roku. Po návratu domů byla první tříška dána do mléka. V komunitě Cchumari byla ořechová větev přivezená z lesa a zabalená do vlny a konopí.

Na svátek *Šušhuamiši* byly pečeny placky z nejlepší mouky. Hlava rodiny s těmito plackami, vodkou a svíčkou četla modlitby *Dal Šušhuamiš*, od kterého žádala dobrý a prosperující rok. Členové rodiny museli před východem slunce placky rychle sníst. Poté hlava rodiny vzala do rukou pytel mouky, otevřela pravé okno tak, aby světlo dopadlo na mouku, a pomodlila se.

Během oslavy *Dal Šušhuamiš* bylo obětováno prase ve jménu bohů. Oběť, které se říkalo *Lelšhuamm*, byla předem vybraná a připravená. Oběť byla přinesena na speciální desce. Byla odebrána krev a vnitřnosti a z nich byla připravena snídaně (Intermedia.ge, 2018).

Dali a Betkili

Svanové rozlišují mezi *Dal Šušhuamiši*, který byl patronem lidí a hospodářských zvířat, a bohyní lovů *Dali*. Bohyně se zlatými copánky mohla lovce nejen chránit, ale také je mohla svádět a zabíjet. *Dali* je starodávná bohyně, která přežila ve svanském folklóru. Krásná *Dali* žila v horách, ve folklóru se jí říká „*královna Dali*“ nebo „*anděl hor a lesů*“. Její posvátná zvířata jsou jelen, koza a kamzík a někdy představují zoomorfní tvář bohyně.

Pravidla lovu byla ve Svanetii přísně definována. *"Před lovem si lovec zachoval velkou svatost, neřekl špatná slova, nepil, šel lovit v noci nebo ráno, s nikým na cestě nemluvil, manželka lovce nikomu neřekla, že její manžel je na lovu, dokud se z lovu nevrátil. Na oběd si lovec vzal chléb upečený jeho matkou. Lovec, který už byl v lese, musel pod velkým stromem zapálit svíčku a modlitbou požádat o pomoc. Podle folklóru, kromě*

toho, že Dali pomáhá lovcům, může být také bezohledná, pokud lovec prozradí tajemství její tajemství. Dali může takové lovce zabít v horách nebo je utopit. Lovce také umírá, když odmítne lásku Dali, zabije příliš mnoho zvíře nebo zabije svaté zvíře“ (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

V únoru se slaví *Albaiglar*. V tento den Svanové hrají perchuli, ale ne obvyklou veselou písni, ale monotónní a klidnou hudbou. Podle mýtu viděli tanečníci ve vesnici Jibeši během peruhuli, na kterém se podílel i lovec Betkili, bílého pratura. Betkili za ním okamžitě běžel, jeho touha ho chytit byla tak silná, že si nevšiml, jak schází z cesty. Zašel příliš daleko do hor a když se otočil, cestu zpět už nebylo vidět. Betkili zůstal v horách a bílý pratura se změnil na bohyni Dali. Vyžadovala od něj cennosti jako projev lásky, ale Betkili byl zamilovaný do jiné. Dali mu to nemohl odpustit, proto ho nechala opuštěného v horách, kde poté zemřel (Svanetnews.ge, 2018).

Vědec gruzínského folklóru Varsaladze poznamenává, že Dali a Betkili jsou božským párem spojeným s obnovou přírody a jarními prázdninami (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

Svanské rituální svátky

Murkvamoba-Koškoba

Tento svátek je věnován božstvu Kviria, které patří k předjarnímu slavnostnímu cyklu. Kviria je mužské agrární božstvo. Je patronem plodnosti země, reprodukce lidí a hospodářských zvířat. Konal se první týden Velikonoc na tzv. Černé pondělí. V Dolní Svanetii komunita Lashkheti hrála na hudební nástroje a stavěla velké sněhové věže, do kterých byly zasazeny vlajky. Před východem slunce se po modlitbě ke Kviriu lidé shromáždili u „věže“ a začal boj. Zástupci Horní a Dolní Lashkheti bojovali mezi sebou a snažili se věž převrhnout na svou stranu. Lidé věřili, že na kterou stranu věž spadne, ten bude mít dobrou úrodu; kdokoli postaví „věž“ a položí na ni kříž, narodí se mu syn; pokud tam nebyl žádný sníh, pak stavili vánoční stromky. V Horní Svanetii slavnost skončila přijetím půstu (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

Lipanali

Svanové si ctí památku mrtvých a starodávných duchů, což potvrzuje svátek Lipanali.

Na počest zesnulého byly poskytnuty dary. Samotná slavnost začala 5. ledna a trvala několik dní. Lidé věřili, že v tomto okamžiku se zemřelý vrátil ke svým rodinám a společně s živými se zúčastnil tohoto svátku. Podle svanského přesvědčení duše zemřelého pokračuje stejným způsobem života, jaký žila, i v příštím světě. Svanové věří, že mrtví jsou blíže k Bohu, takže mohou dělat víc, než živí: mrtví mohou ovlivňovat osudy svých blízkých nebo mohou zajišťovat blahobyt pro rodinu. Byli prostředníky mezi lidmi a Bohem. Lidé se proto snažili své zesnulé rozveselit. Během slavnosti Lipanali byl pro zesnulého prostřený stůl, jeho dům byl vyzdoben kosmickými obrazy, obrazy lidí, zvířat a ptáků, z nichž každý měl svou vlastní specifickou roli (Kutatēladze, Gudžedžiani, 2015).

5.3.5 Příroda

Přírodní podmínky formovali zásadní specifika svanské kultury. Svanetie se rozkládá v severozápadní oblasti Gruzie, na jižních svazích Kavkazu. Hlavní město Horní Svanetie – Mestia – se nachází v nadmořské výšce 1 500 m n. m. Jedná se prakticky o izolovanou oblast, kde se zachoval tradiční způsob života místních obyvatel. Přesto je Svanetie považována za nejlidnatější region na Kavkaze. Deset nejvyšších vrcholů Kavkazu se nachází ve Svanetii. Mezi ně patří i nejvyšší vrchol Gruzie – Šchara – 5 201 m n.m. (Svaneti spirit, 2018).

Svanetie je rozdělena na dvě části, Horní a Dolní. Horní Svanetie se rozkládá v povodí řeky Inguri, s hlavním městem Mestii, která je součástí regionu Samegrelo. Dolní Svanetie se nachází v povodí řeky Ccheniskali, s hlavním městem Lentechi, a je součástí regionu Rača-Lečchumi (Georgian Travel Guide, 2021).

Svanetie je známá jako oblast mimořádné krásy. Tento jedinečný region má mnoho přírodních oblastí současně – jehličnaté i listnaté lesy, hory a horské průsmyky, alpské louky, ledovce a soutěsky. Je zde množství horských řek, vodopádů a jezer.

5.4 Rozvoj turistického podnikání ve Svanetii

Z rozhovorů plyne, že organizátorem oživení horského turistického hnutí ve Svanetii je *Svaz milovníků hor v Gruzii*. Jednou z jeho prioritních oblastí je podpora rozvoje cestovního ruchu.

To také naznačuje listina unie, ve které je první položka seznamu cílů a činností zaměřena konkrétně na rozvoj horské rekreační turistiky v Gruzii. V roce 2000 nadace Eurasii financovala projekt *Unie milovníků hor v Gruzii* „Zachraňte naše hory“ (Khantadze, 2013).

Na semináři v roce 2000 představila Gruzínská unie pro rozvoj cestovního ruchu své nápady a plány zaměřené na rozvoj cestovního ruchu. Myšlenka oživení cestovního ruchu v nových formách tedy vznikla mnohem dříve, než vláda prohlásila tuto oblast činnosti za prioritu pro rozvoj země (Khantadze, 2013).

První horské turistické trasy byly: náhorní plošina Mazeri-Ušba, ledovec Mestia-Chalaadi, průsmyk Habeši-Tviberi, vrchol Ušguli-Enguri a jedna třístupňová koňská cesta Jabeši-Adiši-Ifrari – část Ušguli (Khantadze, 2013).

První expedice členů Unie milovníků hor Gruzie se konala v roce 2004 ve Svanetii (Khantadze, 2013). Konala se ve špatný čas a za nepříznivých podmínek.

Jakákoli činnost vyžaduje podporu, zejména finanční.

Členové unie zahájili setkání s místním obyvatelstvem a obeznámili je se svými plány. Program byl následující: otevření horských turistických tras ve Svanetii, zapojení obyvatel do podnikání rodinného cestovního ruchu, což znamenalo následně i vzdělávání obyvatel prostřednictvím mnoha tematických školení.

Všechno však nebylo tak jednoduché, protože část populace byla skeptická vůči návrhu. Pro některé nebylo na základě jejich kulturních stereotypů pochopitelné přijímat peníze od hostů. Po vysvětlení se organizátorům podařilo mnoho z nich zaujmout a po dalších setkání s obyvatelstvem byla stanovena témata následných výcvikových seminářů. Čas školení musel být dohodnut se všemi účastníky, aby v té době nebyli zaneprázdněni zemědělskými pracemi (Khantadze, 2013).

Setkání s obyvatelstvem

V Tbilisi byla vytvořena skupina odborných školitelů, byla shromážděna potřebná literatura a ilustrační materiály a v létě roku 2005 Unie zahájila projekt „Podpora rozvoje podnikání v oblasti rodinného cestovního ruchu v Horní Svanetii“. Projekt byl financován Nadací Friedricha Eberta (Khantadze, 2013).

V rámci projektu byly projednány následující otázky:

- Ekonomické aspekty podnikání v cestovním ruchu;
- Rodinné cestovní podnikání a rozpočet;
- Cestovní ruch a ekologie;
- Doporučení pro ženy v domácnosti rodinných hotelů;
- Dopravní služby, informace, průvodcovské služby;
- Uspořádání budov pro ubytování turistů, uspořádání pokojů;
- Přizpůsobení obytných budov pro turistické hotely a hotelové domy.

Velký zájem publika vzbudila otázka přeměny domů na hotely. To samo o sobě znamenalo oddělení obytného prostoru a farmy od prostoru přiděleného turistům s minimálními náklady (Khantadze, 2013).

V roce 2005 byla na základě vzdělávacích seminářů pro obyvatelstvo v rámci projektu „Pomoc při rozvoji podnikání v oblasti rodinného cestovního ruchu v Horní Svanetii“ vydána učebnice „Podnikání v oblasti rodinného cestovního ruchu – funkce organizace a řízení“ (Khantadze, 2013).

V rámci programů rozvoje podnikání v oblasti rodinného cestovního ruchu, který vypracovala Nadace Friedricha Eberta a Unie milovníků hor v Gruzii, vznikla potřeba nevládní organizace, která by spravovala zdroje horské turistiky ve Svanetii a vedla proces rozvoje cestovního ruchu.

V roce 2006 založila Unie milovníků hor v Gruzii Centrum svanské mládeže a za podpory obyvatel byla založena nevládní organizaci – Turistické centrum Svanetie (Khantadze, 2013).

V roce 2006 se Švýcarská agentura pro rozvoj a spolupráci, kancelář jižního Kavkazu, připojila k programu rozvoje podnikání v oblasti rodinného cestovního ruchu, který financoval projekty Unie milovníků hor v Gruzii, a který skončil úspěšnou realizací (Khantadze, 2013).

Tento projekt zahrnoval nákup a renovaci domu v Mestii pro Turistické centrum Svanetie. Projekt skončil v roce 2007. Díky této spolupráci vznikla moderně vybavená kancelář (Khantadze, 2013).

S pomocí Unie milovníků hor v Gruzii a finanční podpory Nadace pojmenované po Friedrichu Ebertovi funguje web www.svanetitrekking.ge, který popisuje historii Svanetie od starověku po současnost, kulturní a geografické prostředí, zákony Svanetie, zvyky, náboženské a národní rituály, místní kuchyni a samozřejmě balíčky horských turistických tras. Z iniciativy Nadace byla 7. června 2007 uspořádána prezentace webové stránky a byla také představena v televizi (Svanetitrekking.ge, 2006).

17. června 2007 se konala prezentace Turistického centra Svanetie, které se zúčastnili hosté z Tbilisi, vedoucí města Mestia, místní obyvatelé a turisté. Požehnání vykonal kněz diecéze, arcibiskup Mestie a Horní Svanetie Illarion (Svanetitrekking.ge, 2006).

Turistické centrum Svanetie pořádá různé vzdělávací semináře, například projekt „Udržitelný rozvoj odvětví domácího cestovního ruchu v Horním Svanetii“. Smyslem projektu je začátek vzdělávacího procesu na podporu rodinné turistiky ve Svanetii v souladu s mezinárodními požadavky a národními tradicemi.

V rámci projektu „Zaměstnanost 2007“ získalo Turistické centrum Svanetie finanční prostředky od nadace Eurasie, což předpokládalo zaměstnávání obyvatel Svanetie a Horní Rači prostřednictvím rozvoje malého cestovního ruchu (Khantadze, 2013).

V roce 2008 uspořádalo Turistické centrum Svanetie projekt na téma „Udržitelný rozvoj odvětví rodinného cestovního ruchu v Horní Svanetii“.

V rámci projektu byly projednány následující otázky:

- Turismus a vyhlídky na jeho rozvoj v Horní Svanetii;
- Vlastnosti organizace a řízení penzionů;
- Přizpůsobení obytných budov pro turistické hotely;
- Doplnkové služby v oblasti cestovního ruchu;
- Vlastnosti jídla pro turisty
- Údržba penzionů;
- Ceny;
- Účetnictví;
- Vztahy s daňovými úřady (Khantadze, 2013).

Díky Unii milovníků hor v Gruzii vzrostl zájem o cestovní ruch, stejně jako touha vzdělávat se v tomto odvětví globálněji a profesionálněji. Většina žadatelů pochází z vesnic, kde cestovní ruch ještě není příliš rozvinutý, a z vesnic, kde je velká perspektiva rozvoje cestovního ruchu, ale tento potenciál zatím nebyl využit. Taková zainteresovanost je výsledkem dlouhého úsilí a v budoucnu je práce v tomto směru i nadále nezbytná.

5.5 Aktuální situace turismu ve Svanetii

Téměř se všichni respondenti shodli, že cestovní ruch je důležitým zdrojem příjmů nejen pro Svanetii, ale pro celou zemi. Svanetie je jedním z hlavních míst, pokud jde o počet turistů v Gruzii. Turisté navštěvují Horní Svanetii více než Dolní Svanetii. Hlavním důvodem je nedostatečně rozvinutá infrastruktura a nedostupnost aktuálních informací v Dolní Svanetii.

V poslední době se však zvýšil počet turistů i v Dolní Svanetii. Po mnoho let sem cizinci nejezdili, pouze používali silniční cestu do Horní Svanetie. V posledních letech roste zájem turistů i o tuto oblast Gruzie, proto bylo by rozumné investovat zde více prostředků na rozvoj regionu.

Podle gruzínské národní správy cestovního ruchu je největší počet turistů pozorován v republice Adžárie. Svanetie je jedním z pěti nejaktivnějších a nejzajímavějších turistických cílů (Svaneti Info, 2016).

Hory Svanetie vytvářejí ideální podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Místní památky jsou stejně jedinečné jako příroda. Jsou zde raně středověké kostely – kláštery, věže – stejně jako zajímavá a pestrá příroda. Svanetie jako oblast s velkým historickým a kulturním dědictvím má jedinečný potenciál cestování a turistiku. Motivace mnoha turistů k návštěvě země souvisí především se Svanetií, proto tento region hraje důležitou roli při rozvoji udržitelného cestovního ruchu v celé Gruzii (Svaneti Info, 2016).

Obrázek 5: Kostel svatého George v Mestii

Zdroj: Ljudmila D'jačenko, dostupné z: Yandex Zen, 2019

Je důležité si uvědomit, že izolace dala Svanům vlastní identitu a historický význam. Během invaze nepřátel v různých částech Gruzie schovávali Gruzínci ikony, rukopisy a cennosti v horách, v kostelech a věžích a Svanetie se tak stala úložištěm starověké gruzínské kultury. Svanové striktně vykonávali funkci ochránců pokladu.

Díky horskému životnímu stylu si Svanové uchovali svou starodávnou kulturu. Návštěva svanských vesnic zanechává velký dojem díky několika stovkám věží, které byly postaveny převážně v 9. – 13. století. Tyto věže nejsou ve skutečnosti symbolem ztracené civilizace, ale jsou viditelným příkladem kultury, která zázračně přetrvala po století dodnes.

Vesnice Horní Svanetie jsou nejizolovanější části Kavkazu. Svanetie je „živé“ etnografické muzeum.

V roce 1996 byla vesnice Ušguli zapsána na seznam světového dědictví UNESCO. Na klikaté silnici Ušguli byly časté loupeže a sněžné laviny a málokdy se sem někdo odvážil vstoupit. Gruzínská vláda dnes zahajuje v této oblasti plán rozvoje, který zahrnuje podporu cestovního ruchu (National Geographic, 2014).

Historická provincie Svanetie má vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu jako důležitého hospodářského odvětví. Nyní je Svanetie z hlediska cestovního ruchu nejrychleji rostoucím regionem, což je způsobeno kombinací faktorů, jako je starověká místní kultura a jedinečné kulturní a historické památky. Vzácná příroda vytváří rozmanité podmínky pro různé typy cestovního ruchu: silniční, jezdecká, pěší turistika, horská

turistika, ekoturistika, říční plavba, lovecká turistika, pozorování ptáků, agroturistika, kognitivní turistika, rozvojová turistika, heliskiing.

Svanetie je ekologicky nejčistší region Gruzie. Zahraniční publikace uznávají Svanetii jako nejvíce atraktivní a rozvíjející region pro cestovní ruch (Uncorneredmarket, 2019).

Než se turismus objevil v této oblasti, zabývali se Svanové zemědělstvím a hospodářstvím. Podle respondentky Margo „...*pěstovali nejlepší brambory v Gruzii*“. Cestovní ruch ve Svanetii se začal rozvíjet od roku 2010. V cestovním ruchu jsou pro obyvatele Svanetie snadno dosažitelné peníze. Místní obyvatelé častěji podnikají: otevírají hotely, obchody, bary, pracují jako řidiči, instruktoři horolezectví, instruktoři lyžování. Mladí lidé se s rozvojem cestovního ruchu vracejí zpět do Svanetie. „*Ve Svanetii jsou nejvíce pracovitě lidé z celé Gruzie*“ – respondentka Margo.

Obrázek 6: Hospodářství ve Svanetii

Zdroj: vlastní foto

Vláda připravuje další programy na podporu cestovního ruchu, například dává půjčky na výstavbu hotelů. Respondent Radim zmínil: „*95 % Svanů mají půjčky na přestavba baráku a výstavbu penzionu. Téměř všechny rodiny mají penziony*“.

Poté co pandemie zasáhla tuto oblast, lyžařská střediska se neotevřela a nyní jsou stále uzavřena. „*Místní lidé se momentálně nachází ve velmi obtížné situaci*“ – respondentka Margo. V letošním roce v létě se začali po dlouhé době znovu věnovat zemědělství. Zároveň proběhli letní protesty spojené s epidemiologickou situací v zemi, která nese ekonomické obtíže pro místní obyvatele.

Horní a Dolní Svanetie

Hlavní město Horní Svanetie Mestia sdružuje 134 vesnic. Na severu je ohraničena Kavkazem a na jihu pohořím Svanetie. V okolí města se nacházejí slavné vrcholy Kavkazu – nejvyšší hora Gruzie Šchara, dále například vrcholy Tetnuldi a Ušba. Tento region je jedinečný svou krajinou a přírodními zdroji: lesy, alpské louky a horské řeky. Město je obklopeno zemědělskou půdou (Histowns.ge, 2016).

Přístupová cesta do Mestie rozděluje město na dvě části a přechází v hlavní ulici města. Z hlavní ulice se odvíjí síť úzkých uliček typických pro staré město. Každá rezidence má vlastní malý dvůr ohraničený plotem. Právě tyto kamenné ploty se nacházejí po obou stranách úzkých uliček. Reliéf podmínil terasovitou povahu města, takže sklon úzkých uliček je velmi vysoký. Město nemá předem stanovené plánování a je chaotickým vývojem diktovaným zvláštnostmi terénu.

Vlhké podnebí a blízkost alpských luk vedly k rozvoji odvětví živočišné výroby a zemědělství. Vzácná krajina zde přitahuje turisty.

Mestia je jednou z pozoruhodných památek gruzínské architektury a etnografie. Jsou zde zachovány středověké světské, kulturní a obranné budovy.

Podle údajů z roku 2014 žije v Mestii 1 973 obyvatel. Míra migrace z města je poměrně nízká, velká část populace je v současné době zaměstnána na stavebních a rehabilitačních pracích, malá část je zaměstnána v infrastruktuře cestovního ruchu. Velká část populace se věnuje agrárním činnostem a chovu zvířat. Hlavními zdroji ekonomiky jsou cestovní ruch, chov hospodářských zvířat a zemědělství (National statistics office of Georgia, 2014).

K rozvoji města významně přispěla rehabilitace infrastruktury pro volný čas a lyžování a výstavba dálnice Zugdidi – Mestia. Letiště Mestie má pro region také velký význam. Město má největší potenciál jako lyžařské středisko i jako centrum rozvoje

kultury a ekoturistiky. Kromě toho se zemědělci v okolí města zaměřují na výrobu biopotravin, jako jsou místní sýr, máslo a brambory (Histowns.ge, 2016).

Mestia má se svým jedinečným architektonickým a přírodním dědictvím velkou šanci stát se lyžařským střediskem světového významu, posílit status jednoho z významných středisek horolezectví a dále rozvíjet kulturní turistiku. Unikátní muzejní sbírky, architektura a fresky umožňují přilákat návštěvníky se zájmem o umění z celého světa. Kromě toho je možné rozvíjet také gastronomickou turistiku.

Mestia má jedinečné „historicko-etnografické muzeum Svanetie“. Ve městě je celkem 45 věží, z nichž většina je dokonale zachována. Město a region jsou zapsány na seznamu světového dědictví UNESCO. Kulturní dědictví Mestia je chráněno legislativou Gruzie. V Mestii existují správní, kulturní, vzdělávací, zdravotnické a turistické instituce (Histowns.ge, 2016).

Lentechi je hlavní obec a správní centrum Dolní Svanetie. Obec má správní, kulturní, vzdělávací a zdravotnické instituce, malé podniky a komunitní centrum. Nachází se na jižních svazích pohoří Svanetie, 760 metrů nad mořem. Podle sčítání lidu z roku 2014 zde žije 947 lidí (Rls.gov.ge, 2016).

Hlavní směry turismu

Turisté pocházejí z různých zemí: Austrálie, Vietnam, evropské státy. Počet turistů z Ruska je ve Svanetii malý ve srovnání s celou Gruzií. Nejbližší letiště je pojmenované po Tamaře Gruzínské a nachází se v Mestii. K dispozici jsou také lety z Kutaisi.

Podle respondentů zaměřujících se na cestovní ruch, ve Svanetii existují 3 hlavní turistické směry:

- pěší turistika;
- lyžařská turistika;
- heliskiing.

Cestovní ruch je zásadní pro rozvoj tohoto regionu. Ve Svanetii je hluboká historie, ale chybí zde historičtí průvodci. Existuje mnoho nezávislých turistů, kteří přicházejí za historií a kulturou. Organizátoři turistických tras, kteří alespoň trochu studovali historii, spolu s turisty navštěvují následující muzea:

1) *Centrální muzeum Mestie*. Svanetie je pokladnice Gruzie.

2) *Hora Ušba*. Michail Chergiani je jedním z prvních a nejuspěšnějších horolezců na světě.

3) *Historie a život Svanů*. Soukromá muzea: věže, machubi.

Pěší turistika

Podle respondentky Margo je ve Svanetii v současnosti 52 objevených tras.

Turisty nejvíce láká krajina nejvyšších hor Kavkazu. K dispozici jsou jednodenní procházky, nenáročné trasy po značených stezkách s přenocováním ve stanech nebo penzionech, vícedenní sportovní turistické výlety jakékoli kategorie obtížnosti.

Ideální volbou pro začátečníky je ubytovat se v penzionu a procházet se po okolí nebo zvolit okružní trasy na několik dní. Existuje možnost přenocovat ve stanech nebo ve vesnických penzionech.

Zkušené turisté mají ve Svanetii neomezené možnosti. Oblast se značenými stezkami je relativně omezená, takže existuje spousta možností, jak se vydat po méně navštěvovaných trasách bez dalších turistů.

Lyžařská turistika

V celé Gruzii jsou 4 lyžařská střediska. V regionu Svanetie jsou dvě lyžařská střediska – Hatsvali a Tetnuldi.

Respondentka Margo poznamenala: „*Místní turistická infrastruktura, bez ohledu na to, jak je rozvinutá v podmínkách Svanetie, je v létě nabitá na 2–3 měsíce a přináší velmi malý příjem*“.

Ke zvýšení příjmů je nutné využít lyžařský potenciál – v zimě by to byl další významný zdroj příjmů, protože Svanetie má pro rozvoj lyžařské turistiky nekonečné možnosti.

Hatsvali

Hatsvali je jedno z nejmladších lyžařských středisek v Gruzii. Středisko začalo fungovat až v roce 2011 a zatím není příliš rozvinuté. Nicméně nabízí téměř nedotčenou přírodu, spousty sněhu a možnost jezdit na jedné z nejvyšších hor v Evropě. Hatsvali je rájem pro milovníky extrémního lyžování.

Lyžařské středisko Hatsvali se nachází na hřebeni Zuruldi nedaleko Mestie. Nejlepší sezóna pro lyžování je prosinec až duben.

Jsou zde 2 lyžařské vleky. První vlek je z Mestie do Hatsvali: lanovka *Doppelmayr* je 1400 metrů dlouhá. Doba výstupu je 5 minut. Dolní stanice se nachází v nadmořské výšce 1428 metrů. Horní stanice se nachází v nadmořské výšce 1898 metrů.

Druhý vlek je z Hatsvali do Zuruldi: délka je 1400 metrů. Doba výstupu je 13-15 minut. Dolní stanice se nachází v nadmořské výšce 1890 metrů. Horní stanice se nachází v nadmořské výšce 2340 metrů (Svaneti spirit, 2018).

Místo přestupu mezi dvěma linkami lanovky je z hlediska infrastruktury dobře vybaveno. Nachází se zde kavárna a malý hotel „*Hatsvali*“. Nedaleko horní stanice Zuruldi se nachází kavárna „*Zuruldi*“ s panoramatickým výhledem na Ušbu a Velký Kavkaz.

Jsou zde 3 sjezdovky podle úrovně obtížnosti: zelená (jednoduchá) – 700 metrů, modrá (střední obtížnost) – 2 600 metrů, červená (složitá) – 1 900 metrů. V Hatsvali je vynikající prostor pro lyžování mimo sjezdovku (Svaneti spirit, 2018).

Tetnuldi

Tetnuldi je mladší středisko otevřené v roce 2016. Provoz zahájilo pouze částečně, ale velmi aktivně se rozvíjí. Pokud jde o lyžování, nadšenci alpského lyžování to již velmi ocenili. Veškerá potřebná infrastruktura tu existuje a funguje: vleky, pronájem vybavení, kavárny. Stále je však na trati málo lyžařů, což je zároveň výhodou pro návštěvníky. Možnosti freeride v Tetnuldi jsou obzvláště dobré.

Poloha lyžařského střediska Tetnuldi je 15 km od centra Mestie, na severním, západním a jihozápadním svahu hory Tetnuldi. Délka sjezdovek je 7 km a zahrnuje všechny stupně obtížnosti. Lyžařský areál je od 1600 do 3200 m n.m. Nejlepší sezóna pro lyžování je prosinec až květen (Svaneti spirit, 2018).

Nachází se zde 2 lyžařské vleky: délka prvního je 2290 metrů, délka druhého je 1000 m. V Tetnuldi je na rozdíl od Hatsvali v blízkosti dolní stanice půjčovna lyžařského vybavení (Svaneti spirit, 2018).

Heliskiing

Heliskiing je druh freeride, extrémního lyžování, jehož podstatou je sjezdové lyžování nebo snowboarding na nedotčených sněhových svazích mimo upravené stezky, s vrtulníkovým výstupem na začátek sjezdu. Správný heliskiing má plnit některé zásadní

faktory: nedotčené hory, spolehlivý vrtulník se zkušeným pilotem a samozřejmě profesionální průvodce. Kavkazský hřeben je ideální heliskiingovou destinací.

Heliskiing je speciální zážitek i pro zkušené lyžaře. Ti ve vrtulnicích A350S-B3 vystoupají do nadmořské výšky 2300 až 4000 m n.m. (Svaneti spirit, 2018).

Centrální muzeum Mestie

Z kulturního hlediska je nejdůležitějším bodem muzeum v Mestii. Některé z nálezů v archeologickém muzeu Mestia dnes slouží celé zemi k popularizaci gruzínské historické a kulturní minulosti a přitahují turisty. Například na území Gruzie se většina nalezených makedonských zlatých mincí nacházela ve Svanetii. To vše svědčí o úzkých kontaktech Svanetie s vnějším světem.

Muzeum bylo založeno v roce 1936 a za léta své existence nashromáždilo 4000 exponátů, což podle gruzínských konceptů není příliš mnoho, ale tyto exponáty jsou zpravidla mimořádnou vzácností, protože se mnohdy jedná o předměty svanského církevního života z 10. století (Travel Georgia, 2021).

Nyní je muzeum umístěno v nové budově a zabírá dvě patra. Expozice druhého patra začíná archeologií – zde jsou shromážděny nálezy doby bronzové včetně velmi známých kolchidských seker. K dispozici je také keramika, bronzové dýky, hroty šípů, železné nože a tak dále. To připomene mnoho dalších gruzínských muzeí. Nachází se zde také unikátní expozice církevního příslušenství – ikony, evangelia a různé další náboženské předměty. V přízemí je další hala, kde se shromažďuje etnografie (Travel Georgia, 2021).

Hora Ušba

Za počátek sovětského horolezectví se považuje dobytí vrcholu hory Ušba v roce 1923 pod vedením Georgy Nikoladze. V sovětském prostoru byli vždy v čele gruzínští horolezci. Pro Gruzince je chůze v horách diktována genetickým kódem, stejně jako péče o révu, pěstování obilí a zemědělství (Alpklubspb, 2002).

Michail Chergiani je jedním z nejznámějších sovětských horolezců, sedminásobný mistr SSSR v horolezectví, který prošel mnoho nejlepšími cestami na Kavkaze. Ušba je jednou z nejtěžších horolezeckých cest. Když Chergiani prošel „Zrcadlem“ Ušby v roce 1964 volným lezením, přinesl horolezectví ve Svanetii na zcela novou úroveň. V roce 1985 bylo

v jeho domě v Mestii založeno pamětní muzeum (Far, 2017). Zásluhy horolezce Michaila Chergiani mají pro Svany osobitý význam.

Historie a život Svanů

Horská krajina regionu Horní Svanetie je zachovaná díky své izolované poloze. V místních vesnicích přežilo mnoho neobvyklých budov – jedná se o domy z kamenných věží, které se používaly jako bydlení i jako strážní stanoviště na ochranu.

Vesnice Chazhashi si zachovala více než 200 středověkých věžových domů, kostelů a hradů. Počátky věžových domů Svanetie sahají do pravěku. Tyto věže mají obvykle tři až pět pater. Samotné domy – mačubi - jsou obvykle dvoupodlažní; v přízemí je jediný sál s otevřeným ohništěm a ubytováním jak pro lidi, tak pro domácí zvířata, která jsou oddělena dřevěnou přepážkou. Zateplení budovy pomáhá přístavba chodby. Horní patro bylo v létě využíváno obyvateli a sloužilo jako sklad krmiva a nástrojů. Domy byly používány jako obydlí i jako obranné stanoviště proti útočníkům (Kutatēladze, Gudžedžiani, 2015).

Věže jsou také pozoruhodné pro monumentální umění. Nástěnné malby jsou vynikajícími příklady renesančního malířství v Gruzii.

Ushguli je na seznamu světového dědictví UNESCO díky své zachovalé středověké architektuře. Objekt je od roku 1971 označen jako *Ushguli-Chazhashi Museum Reserve*. V sovětském období byly rovněž definovány hranice přísné ochrany a ochranných zón. V důsledku několika změn v legislativě kulturního dědictví za posledních 20 let se hranice chráněné krajiny změnily. V současné době je krajina chráněna v okruhu 1 km od vesnice Chazhashi, která je součástí světového dědictví, a do 500 m od národních památek. Tato zóna představuje právně chráněnou nárazníkovou zónu nemovitosti s přísnými omezeními pro rozvojové aktivity. Jednotlivé architektonické prvky i celé vesnice komunity Ušguli zůstávají podle národního zákona o kulturním dědictví uvedeny jako národní památky. Zákon zakazuje jakékoli zásahy do památek bez předchozího povolení příslušných státních úřadů a zároveň poskytuje nejvyšší úroveň ochranného zónování těchto struktur pokud jde o prvky majetku světového dědictví (UNESCO).

ICOMOS Georgia aktivně pracovala na různých otázkách kulturního dědictví Horní Svanetie, zejména na místě vesnice Chazhashi. V letech 2000-2001 byl realizován multidisciplinární výzkum ke studiu různých rysů stránky, včetně komunitních a sociálních otázek. Na základě tohoto výzkumu byl připraven plán ochrany a strategie rozvoje lokality.

Poté následovaly projekty rehabilitace a restaurování historických budov vesnice Chazhashi (UNESCO).

Kulturní dědictví

Svanské věže a pevnosti

Věže byly většinou postaveny z dlažebních kamenů. Venku byla věž obložena speciální omítkou, která jim dodávala pevnost. Tloušťka stěny spodních pater věže byla až 1,5 metru, na výšku se tloušťka stěn zmenšovala. Vchod byl na úrovni druhého patra. Poslední patra věže byla určena mužům, kteří se zde modlili. Stavitelé používali takové stavební techniky, že po několika stoletích tyto věže stojí stejně pevně.

V historii svanských věží jsou jména bratra a sestry Barianebi legendární. Postavili tři věže: v Mulakhi, v Mestii a v Etseri. Tyto věže vynikají svou zvláštní propracovaností a užitečností. Předpokládá se, že stavba věží začala v raném středověku, ale to nevylučuje skutečnost, že i předtím měli Svanové se stavbou věží zkušenosti. Většina věží je vysoká 20–25 metrů a skládá se ze 4–5 podlaží, která jsou propojena dřevěnými schody. Každé patro je možné uzavřít těžkými dlažebními kameny (UNESCO).

Některé věže byly postaveny na hranici průsmyků, aby kontrolovaly nepřátelské invaze. Věže byly postaveny na ochranu před vnějšími nepřáteli a byly považovány za pevnosti. Ve věži byla také kovárna, kde se vyráběly zbraně. Když nepřítel prošel údolím, bylo to vidět z věže. Pozorovatelé okamžitě signalizovali poplach do dalších věží. Pokud se nepřítel přiblížil v noci, byl na střeše věže obyčejný oheň, pokud se nepřítel přiblížil během dne, na střechu byl položen borový dehet, jehož tmavý kouř stoupal vysoko a byl snadno patrný. Pokud nepřátelé zaútočili hromadně, existovala určitá nouzová místa, ze kterých Svanové mohli svalit stromy a natlačit tak nepřátele do řeky. Přítomnost velkého počtu věží vynikla u vesnic Mulakhi, Muzhali, Lakhiri a Chvabiri (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

Svanské pevnosti mačubi sestávaly ze 2–3 pater. Během válek byly mačubi používány stejným způsobem jako věže. Od věže se liší tím, že jsou nižší a mohutnější. Pevnost byla spojena s věží uzavřeným schodištěm, pohyb osob z pevnosti do věže nebyl viditelný. Mačubi byla přizpůsobena pro zimní život. Hospodářská zvířata byla chována v prvním patře, druhé bylo přizpůsobeno pro život, byla zde také letní zóna. Jedná se o

třípatrovou budovu, v jejíž nejvyšším patře bylo místo pro ochranu (Kutatěladze, Gudžedžiani, 2015).

Obrázek 7: Svanská věž

Zdroj: vlastní foto

Hrad Tamary Gruzínské v Ušguli

Horní *Čažaškij* hrad na hoře nad svanskou komunitou Ušguli se nachází přímo nad vesnicí *Čažaši*. Jiný název hradu je Hrad Tamary Gruzínské. Ve vesnici *Čažaši* se také nachází hrad Dolní *Čažaškij*, ze kterého zůstala pouze věž.

Hrad nemá prakticky žádnou historii – pouze je opředen mytologií. Předpokládá se, že hrad postavila Tamara Gruzínská, která zde měla letní sídlo. Podle respondentů se Tamara Gruzínská každý rok v horku a dusnu přestěhovala do Svanetie a s nástupem chladného počasí se přestěhovala zpět do Tbilisi. Tato verze vyvolává určité pochybnosti, protože hrad je velmi skromný a nevypadá jako královské sídlo. Lze však předpokládat, že Tamara skutečně přišla a žila současně na dvou hradech – dolním a horním (Travel Georgia, 2021).

Respondenti zmínili, že existují dokonce listinné důkazy o tom, že královna Tamara navštívila Svanetii a zůstala v Ušguli. Nyní z hradu zbyla jedna věž mírně poškozená v horní části a druhá věž těžce poškozená. Existují zbytky třetí věže. Tyto ruiny nyní navštěvují turisté v Ušguli zajímající se o gruzínskou historii.

5.6 Potenciál rozvoje cestovního ruchu ve Svanetii

5.6.1 Rozšíření sítě horských turistických tras

Svanetie má nepřehledné množství horských turistických tras. „*Stávající trasy jsou jako kapka vody ve srovnání s tím, co je ještě třeba proložit. Stále existuje spousta práce a nápadů, ale příjemnější je, že slouží budoucnosti naší země*“ - respondent Givi.

Rozvoji nových tras brání nedostatek vhodné infrastruktury, zejména odpovídajícího ubytování. S dostupností ubytování pro turisty by bylo možné budovat vícedenní rozmanité trasy, což by zvýšilo množství návštěvníků z řad turistů.

Proto je podle většiny respondentů v blízké budoucnosti nutné uvažovat tímto směrem a vypracovat takové okružní trasy, pomocí kterých za přítomnosti přenocování bude možné nabídnout turistům právě tyto vícedenní trasy.

Bylo by například dobré zpracovat alespoň dvě trasy z hornaté Ráchi (obec Oni) do Kvemo Svaneti (obec Lentekhi), což by usnadnilo přechod turistů po již položených trasách údolí Latfari a Gorvashi do Zemo Svaneti.

Z hlediska turistických příležitostí nejsou údolí řek Heledula a Laskaduri vůbec studována. Řeka Laskaduri umožňuje průchod do údolí Khaishuri z Heleduly do Lebardu a samozřejmě je možné pro horskou turistiku využívat hory Samegrelo (Khantadze, 2013).

Trasa Zuruldi

Populární a oblíbenou trasou mezi turisty je podle respondentů trasa Zuruldi. Tato trasa je ideální pro první den ve Svanetii, není obtížná, proto je vhodná i pro turisty-začátečníky. Nejlepší období pro návštěvu této trasy je červen až říjen. Existuje zkrácená trasa dlouhá 9 km a delší trasa vedoucí 15 km (Svaneti spirit, 2018).

Zuruldi je krásná panoramatická stezka s nejlepšími výhledy na Ušbu. Trasa začíná v Mestii u dolní stanice lanovky poblíž muzea. Když je tento segment lanovky v provozu, pak je možnost nechat se vyvézt přímo do Zuruldi a vrátit se stejným způsobem (Svaneti spirit, 2018).

Lanovka vede na vrchol Zuruldi (2230 m n.m.), na začátek sjezdovek a vyhlídkové terasy Zuruldi. Terasa nabízí výhled na Velký Kavkaz a na nejznámější horu Svanetie

Ušbu. Je zde také výhled na celou Mestii s komplexem věží a kostelů. Z pozorovacího bodu podél hřebene Zuruldi vede pěší trasa. Hlavní kavkazský hřeben – vrcholy Ušby, Čatyn, Bžeduch, Tetnuldi – se budou táhnout nalevo; vpravo – Svanetský hřeben a vrchol Laila. Vesnice Tsvirmi, Ipari, Latali jsou usazeny v údolích s věžemi, kostely a starými domy. Trasa končí dalším pozorovacím bodem, odkud můžete vidět soutěsky vedoucí k ledovci Chalaadi (Svaneti spirit, 2018).

5.6.2 Projekty přispívající k rozvoji cestovního ruchu

Jezdecká turistika

Mnoho úsilí bylo rovněž vynaloženo na rozvoj ekoturistiky ve Svanetii. Případ se týká projektu realizovaného v letech 2010–2013 s názvem „Podpora rozvoje ekoturistiky v Zemo Svanetii“, v rámci, kterého Centrum cestovního ruchu Svanetii zakoupilo a distribuovalo obyvatelstvu 23 koní (Khantadze, 2013).

K jízdě na koni turisté nemusejí mít žádné speciální jezdecké zkušenosti. Horší koně rozumějí nejlepšímu způsobu cesty a jsou zvyklí na vyjížděky horami. Některé výlety jsou vhodné z Mestie, některé stezky pro koně se nacházejí v poměrně odlehlých vesnicích. Tyto trasy však lze kombinovat s pěší procházkou.

Obrázek 8: Koňská turistika v Ušguli

Zdroj: vlastní foto

Mestia – informační infrastruktura

Centrum cestovního ruchu Svanetie převzalo důležitý úkol. S finanční podporou „Komunity, život a finance“ v letech 2008–2009 bylo realizováno označení města Mestia, což znamenalo přípravu a vyvěšení značek ulic a domů v angličtině a gruzínštině, jakož i označení v podobě billboardu s turistickou mapou v centru Mestie. To je významné pro turisty, zejména pro cizince, kteří kvůli jazykové bariéře nejsou komunikativní a nedokážou se orientovat v terénu. Tento problém byl v tuto chvíli z velké části vyřešen. S pomocí billboardu je turista schopen zjistit směry cest kolem Mestie (Svanetitrekking.ge, 2006). Tento projekt je typickým příkladem toho, jak může zlepšení infrastruktury pomoci rozvíjet cestovní ruch.

5.6.3 Způsoby rozšíření podnikání v cestovním ruchu

Horolezectví

Mimo jiné je v Gruzii rozšířené horolezectví. Odvážní horolezci dokážou dobýt horu Šcharu nebo Kazbegi, jejichž výška přesahuje 5000 metrů. Avšak místní hornatý terén je rozmanitý a každý si může najít vrchol podle svých fyzických schopností.

Pro Gruzince jako dědice hornaté země jsou aktivity v horách běžné. Předkové Svanů dlouho používali průsmyk kavkazského hřebene. Emigrace cara Vakhtanga 6. do Ruska v roce 1724 s doprovodem 1200 lidí, kteří překročili hlavní hřeben Kavkasioni přes Gezevtsekský průsmyk (3 400 m n.m.), je ukázkovým příkladem hromadného přechodu. Tato trasa je stále jednou z nejobtížnějších horských turistických tras (Khantadze, 2013). „*Člověk žijící v horách je již považován za horolezce*“ – Radim.

Zvýšený rizikový faktor, laviny, povodně, sesuvy půdy a četnost dalších přírodních jevů, délka zimy a závislost na počasí vyžaduje od horských lidí odolnost a vytrvalost. „*Techniky, které používají gruzínští horalé při své práci, jsou poměrně primitivní a racionální, ale vyvolávají nadšení*“ – Margo.

Gruzínská historie, mýty a legendy zachovaly jména těch lidí, kteří v minulosti vystoupali na vrchol.

Gruzínci žijí v horách od starověku. Mýtus o Prometheovi není náhoda. Civilizovaný svět starověku připoutal Promethea ke skále kavkazských hor, což potvrzuje, že Gruzie je považována za nejstarší stanoviště potomků Adama (Khantadze, 2013).

Hory umožňují bránit Svanetii před vnějšími nepřáteli a jsou domovem lidí milujících svobodu, kteří hrdinsky brání svou rodnou zemi. Z tohoto důvodu historicky zůstávaly horské oblasti po celém světě vždy svobodné navzdory existenci obrovských zemí kolem. Totéž se říká o horách Svanetie. Obyvatelé Svanetie byli odolní jak vůči vnějším útočníkům, tak vůči feudálním vládcům. Svanové udržovali svobodnou komunitní vládu téměř až do 20. století.

Existuje mnoho příkladů odolnosti Svanů – například Povstání ve Svanetii (1875–1876). Povstání ve Svanetii je jedním z nejkrvavějších odporů proti ruskému kolonialismu. Pod velením Pardžiani a Šervašidze byla ve vesnici Lalkhori vytvořena partyzánská skupina s 2 000 lidmi. Ruská říše téměř jeden rok nemohla získat kontrolu nad drtivou částí Svanetie, kvůli které byla do regionu převezena okupační jednotka 1 200 lidí vybavená dělostřeleckou baterií (Kavkaz online, 2012).

Ráno 21. srpna 1876 začal útok na vesnici Khalde, který 27. srpna skončil zajetím povstalců, a vesnice Khalde byla srovnána se zemí. Drtivá většina přeživších svanských povstalců byla zatčena nebo vyhoštěna na Sibiř. Vesnice Khalde je dodnes v troskách a otázka její rehabilitace a přiřazení statusu hrdinské vesnici dosud nebyla položena (Kavkaz online, 2012).

Horolezectví je dnes v zemi na nízké úrovni. Není zahrnuto na seznamu olympijských her, a proto nemá vládní podporu. Horské expedice nejsou pořádány. Mladí lidé ztratili o hory zájem. Lidé si málo uvědomují pozitivní stránku horolezectví a horské turistiky.

Proces globalizace, kterého se účastníme, sloužil k odcizení člověka od přírody. Na pozadí nadbytku informací postupně ztrácejí význam pojmy jako vlast, její historie a kultura. Proto je dnes nutné rozvíjet horolezectví jako prostředek ke zvyšování morálního, estetického a vlasteneckého ducha mladší generace Svanetie.

Kromě významného sportovního a kognitivního rozvoje má horolezectví také velkou socioekonomickou hodnotu. Rozvoj horolezecké turistiky může pomoci hospodářskému růstu vysokohorských oblastí.

Horolezectví je oblíbený sport a turistika. V Gruzii je mnoho skalnatých oblastí. Jen na Ušbě bylo dokončeno asi 40 skalních cest. Na základě toho je nutné oživit horolezectví ve Svaneti, což vyžaduje studium zdrojů potřebných pro rozvoj horolezectví, instalace vybavení nezbytného pro lezení po skalách, zajištění infrastruktury apod.

Rafting

Zvláštní sportovní směr je rafting na drsných horských řekách. Navzdory rozvinutosti hydrografické sítě se ve Svanetii v oblasti raftingu neudělalo prakticky nic. V tomto regionu neexistují žádné relevantní zkušenosti v této oblasti a neexistují odborníci, kteří by popisovali a hodnotili zdroje Svanetie na profesionální úrovni. Realizace této záležitosti by proto měla být prováděna státem s cílem přilákat zahraniční odborníky.

Horská cyklistika

Horská cyklistika je pro Svanetii zcela nová. V tuto chvíli je nepravděpodobné, že by někdo hromadně přijel do Svanetie na horskou cyklistiku. To ale neznamená, že tento sport je pro region v budoucnu nezajímavý. Pro rozvoj cyklistického podnikání musí být položeny značené cyklistické stezky a vybudována (v tomto případě zejména servisní) infrastruktura. Podobně, jak je uvedeno výše, lze nalézt fond, který stejně jako v případě koní zakoupí několik kol pro Turistické centrum Svanetie k pronájmu turistům. Je možné, že se daný byznys ve Svanetii uchytí.

5.7 Prvky turismu ovlivňující svanské tradice

„Cestovní ruch má pozitivní vliv na tradice. Po celou dobu Svanové tradice dodržují. Turisté nic moc nezměnili, pouze pobídli, aby v tom všem pokračovali nadále. Ale velké množství cizinců občas vadí místním, zvláště během svanských svátků“ - respondent Sergo.

Svanetie byla téměř celou svou historií izolována od okolního světa. Až v posledních letech se jí díky turistickému ruchu dotkla globalizace. Svanové dále hrdě dodržují všechny své tradice. Otázkou tedy zůstává, jestli není možné, že by se tento trend obrátil. Mnohé jiné případy ze světa vypovídají o tom, že globalizace potírá kulturní rozdíly. Turistický ruch ovlivňuje Svanetii výrazným způsobem. Jak finančně, tak informačně. Stále se nacházíme na přelomu jediné generace, která zažila absolutní vzestup cestovního ruchu v regionu. Čas ukáže, jak se k tradicím postaví generace další. Široká škála tradic a zvyků je ovšem v místním obyvatelstvu historicky tak hluboko zakořeněna, že by tato velice specifická kultura měla přežít i s daleko větší mírou globalizace.

Než se turismus objevil v této oblasti, zabývali se Svanové zemědělstvím a hospodářstvím. V cestovním ruchu jsou pro obyvatele Svanetie snadno dosažitelné peníze. Místní obyvatelé častěji podnikají: otevírají hotely, obchody, bary, pracují jako řidiči, instruktoři horolezectví, instruktoři lyžování a průvodci. Tento trend by mohl být riziko pro určitý druh Svanských tradic. Například už jen to, že se místní obyvatelé museli učit brát si peníze od turistů, které považovali za hosty. I tento zásah do smýšlení Svanských domorodců je určitým zásahem do tradic této lokality.

5.8 Sociokulturní a ekonomické dopady turismu

S ekonomickými dopady turismu ve Svanetii je to jednoduché. Turismus jednoznačně podpořil místní obyvatelstvo z pohledu větších ekonomických jistot a přílivu zahraničního kapitálu do oblasti. Jak již bylo psáno, díky těmto zahraničním spotřebitelům se místní obyvatelé začali rekvalifikovat na instruktory horolezení, baristy atd. Diverzifikace profesí s sebou nese mnoho ekonomických výhod. Z lidí ve Svanetii se stávají čím dál zdatnější podnikatelé a obchodníci.

Se sociokulturními dopady je to trochu komplikovanější. Zprvu je důležité zmínit, že místní obyvatelé, alespoň podle mých rozhovorů, nejsou vždy plně spokojeni s náporům turismu v dané oblasti. Naštěstí turistický ruch v oblasti není tak dlouho, aby se to negativním způsobem projevilo na kulturním kapitálu. Z rozhovorů vyplývá, že Svanové své tradice dodržují. Podpora v dodržování jejich tradic je i v tom, že jsou díky tomu atraktivnější pro cestovatele z různých koutů světa.

6 Diskuse a závěr

Výzkumný soubor tvořilo 16 respondentů. Diskutovala jsem s 5 ženami a 11 muži ve věkovém rozpětí od 27 do 47 let. Celkově 5 z nich bylo ze Svanetie. Zbytek skupiny má se Svanetií nějaké zkušenosti. Ať už tam bydleli nějakou část svého života nebo tam pravidelně jezdí. Diskuse probíhala formou polostrukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. Každý respondent měl s danou oblastí své specifické zkušenosti. Všichni respondenti se shodli na tom, že místní obyvatelé ovlivnil cestovní ruch pouze minimálně. Stále dodržují své tradice a zvyky. Na čem už se moji respondenti neshodli, je budoucí vývoj tohoto trendu. Snaha o dokreslení ekonomické situace zvýšením cestovního ruchu by v budoucnosti mohla vést k postupnému utlumení nebo zániku místních tradic a zvyklostí.

Na druhé straně se zvyšuje ekonomická výkonnost dané oblasti a lidé zde více a více ekonomicky prosperují. Některé názory respondentů ovšem vypovídají o tom, že cestovní ruch vymezené tradice podporuje. Turismus v tomto regionu není tak silný jako v jiných oblastech Gruzie. Turistická infrastruktura zde není ani zdaleka na takové úrovni. To nese určité výhody v rámci zachování panensky čisté přírody. I přesto zde podle diskuse má téměř každá rodina svůj vlastní penzion. Lidé se zde přizpůsobují cestovnímu ruchu i se zachováváním místních tradic.

Dle rozhovorů se tradiční život Svanů příliš neliší od minulosti. Samozřejmě je zde určitá míra modernizace. Podle rozhovorů s domorodci zde není výjimkou mít mobilní telefon či jiné technické vybavení.

Svanové jsou od světa daleko méně izolováni, než tomu bylo v minulosti. To nemusí být nutně spojeno s projevy cestovního ruchu. Alokace pracovního kapitálu je v dané lokalitě celkem výrazná. Stále zde cestovní ruch, který funguje 2 až 3 měsíce v roce, tvoří nejpodstatnější část HDP. Lidé pracují v zemědělství či jiných historicky stálejších odvětvích.

Problematika celé této práce byla řešena už v době covidové krize. Podklady ovšem spadají ještě do období před covidem. Jelikož se tato krize promítla velikou měrou i do cestovního ruchu, doporučovala bych navázat ve výzkumu časovou komparací jednotlivých stádií vývoje covidové krize. Cestovní ruch se v dané oblasti velice utlumil. Vhodné by bylo se na toto zaměřit a vyhodnotit údaje před krizí, během krize a po ní.

Samozřejmě s příchodem turistů Svanové některé tradice obnovili a začali je více podporovat. Dávají důraz na svou historii a vytváří turisticky atraktivní renomé. Avšak svou kulturu netransformují. Podle vlastního zkoumání se většina současných tradic opírá o zmínky z 19. století. Z mé práce plyne, že ačkoliv se byli schopni místní obyvatelé poměrně rychle přizpůsobit turistickému ruchu, na jejich kulturu to nemělo téměř žádné dopady. Na druhou stranu vyjadřují obavy z toho, aby se tento trend do budoucna nezměnil. Přece jenom turistický ruch je v této oblasti díky slabé infrastruktuře na velice mírné úrovni. Co se tedy výzkumné otázky týče, rozvoj turismu nemá na tradiční život obyvatel příliš velký vliv, ale panují zde určité obavy z budoucího vývoje.

Na výzkumnou podotázku rozdílu mezi minulostí a současností života Svanů je obtížnější odpovědět. Celkovou modernizací Svanetie se samozřejmě i svanská izolovaná kultura dostává do bodu, kdy se dalším vývojem bude globalizovat místní území a lidé zde budou mít více informací o okolním světě. Přesto jsou zde tradice a zvyky zakořeněny tak hluboko v obyvatelích, že ani tento aspekt nemá zatím žádný vliv na jejich dodržování.

Nejzajímavějšími prvky svanské kultury jsou způsoby řešení sporů, pohled na přírodu a její smysl a s tím spojená božstva a pozůstatky pohanských zvyků. Tento mix kulturních odlišností dělá ze Svanetie unikátní místo k navštívení.

Specifika dané oblasti jsou v krásné panenské přírodě, izolované kultuře a rozmanitosti místních zvyků. Ani jeden z respondentů nemluvil o Svanetii negativně. Rychlé přizpůsobení se ekonomické oblasti podnikání v turistickém ruchu ukazuje, že jsou Svanové opravdu pracovití, schopní a mírumilovní lidé.

Turismus ve Svanetii je zde jednou z nových možností výdělků. Díky krásným vysokým horám se zde uchytilo lyžování. Dále zde jsou velké možnosti pěší turistiky, horolezectví, cyklistiky, ale také kulturní turistiky.

Svanská kultura se ve vysoké míře snaží zachovat si svou identitu a podstatu. Dnes jsou Svanové civilizovaní lidé. Jejich kultura a morální hodnoty v mnohém převyšují vyspělé země. Je důležité nahlížet na místní obyvatele jako na moderní společenství. Určité předsudky je zapotřebí brát s nadhledem a uvědomit si, že snaha o zachování kulturních hodnot je pro obyvatele Svanetie zdrojem jejich unikátní identity. Přesně to je důvod, proč je jejich kultura velice zajímavá a měla by se dále zkoumat. Jejich smysl pro morálku, hrdost a čest je zdrojem inspirace, a i dnešní vyspělejší kultury by se mohly mnohému naučit.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Knižní zdroje

- KUZNĚCOV, Aleksandr, 1971. *Vnizu – Svanetija*. [online]. [cit. 20. 9. 2020]. Dostupné z www: <https://www.libfox.ru/363466-aleksandr-kuznetsov-3-vnizu-svanetiya.html>
- KOVALEVSKIJ, Boris, 1930. *Strana sněgov i bašen. Očerki svanskoj kul'tury*. [online]. [cit. 21. 9. 2020]. Dostupné z www: <http://books.e-heritage.ru/book/10093587>
- OLSON, James, PAPPAS, Lee, PAPPAS, Nicholas, 1994. *An Ethnohistorical Dictionary of the Russian and Soviet Empires*. USA: Library of Congress. 603-604 s. ISBN 978-03-1327-497-8.
- HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- MAJEROVÁ, Věra, 2000. *Sociologie venkova a zemědělství*. 4.vyd., přeprac. Praha: Credit. 84 s. ISBN 80-213-0651-3.
- MAYRING, Philipp. 2014. *Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z www: https://www.researchgate.net/publication/266859800_Qualitative_content_analysis_-_theoretical_foundation_basic_procedures_and_software_solution
- BURNS, Georgette, 2004. *Anthropology and Tourism: Past Contributions and Future Theoretical Challenges*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0066467042000189908>
- SCHERER, Helmut. 2004. *Úvod do metody obsahové analýzy*. In Schulz, W., Reifová, I. a kol., *Analýza obsahu mediálních sdělení*. UK Praha: Karolinum, pp. 29-50.
- KHANTADZE, Jumber, 2013. *Turismus ve Svanetii. Minulost, současnost a budoucnost*. [online]. [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://csogeorgia.org/storage/app/uploads/public/5cd/dd5/00e/5cddd500ee842024474098.pdf>
- DĚRLEMENKO, Jevgenij, GIGILAŠVILI, Eduard, 1983. *Pod něbom Svanětii*. Tbilisi: Sabčota Sakartvelo. 200 s. ISBN 162-13072018-059.
- PISAREVSKIJ Jevgenij a kol., 2014. *Osnovy turizma*. Moskva: Feděral'noje agentstvo po turizmu. 8-9 s. ISBN 978-5-4365-0134-5.

- JAFARI, Jafar, 1977. *Annals of Tourism Research. Special Number. October/December*. 8 s. ISSN: 0160-7383.
- BAHENSKÝ, František, 2010. *Etnicita v historické perspektivě. Prolegomena ke vzniku, vývoji a proměně kolektivní identity*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky. 54 s. ISBN 978-80-8712-44-1.
- TIŠKOV, Valerij, 2000. *Narody i religii mira*. Moskva: Olma Media Grupp. 901 s. ISBN 5-85270-155-6.
- WHITE, Leslie, 2004. *Izbrannoje: Nauka o kul'ture*. Moskva: ROSSPEN. ISBN 5-8243-0480-7.
- REZNIK, Yuri, 2009. *Voprosy social'noj teorii*. Moskva: Izdatel'stvo Nezávisimogo instituta graždanskogo občestva. 105–123 s. ISBN 5-901493-14-1.
- LÉVI-STRAUSSE, Claude, 1985. *Strukturnaja antropologija*. Moskva: AST. 65-263 s. ISBN 978-5-17-066744-4.
- KUZNĚCOV, Valerij, 2013. *Slovar' filosofskich těrminov*. Moskva: INFRA-M. 730 s. ISBN: 978-5-16-002328-1.
- GOBEDŽIŠVILI, Važa, 2000. *Gebi*. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z www: http://iveria-kislovodsk.ru/news_events/book/
- RUDĚNKO, Andrej, 2007. *Psichologija social'no-kul'turnogo servisa i turizma*. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z www: https://pnu.edu.ru/media/filer_public/2012/11/19/posobie.pdf
- MUŠBA, Chamida, DŽONDŽOLI, Oksana, 2012. *Social'no-kul'turnoje vozdejsťvije turizma na region*. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z www: http://www.erjournal.ru/journals_n/1339678531.pdf
- BURIÁNEK, Jiří, 2018. *Analýza obsahová*. [online]. [cit. 18. 3. 2021]. Dostupné z www: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Anal%C3%BDza_obsahov%C3%A1
- ANTĚLAVA, BENDIANIŠVILI, GAPRINDAŠVILI, ŽORDANIJA, 1990. *Očerki istorii Gruzii*. [online]. [cit. 14. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://www.allgeo.org/index.php/ru/638-5-i-vi-1>
- KUTATĚLADZE, Ketėvan, GUDŽEDŽIANI, Saba, 2015. *Svanėtija*. [online]. [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné z www: https://www.researchgate.net/publication/339486986_qeTevan_quTaTelaZe_saba_guj_ejiani_gzamkvlevi_gzamkvlevi_svaneTi_svaneTi

CARKOV, Petr, 2018. *Social'naja i kul'turnaja antropologija turizma v Rossii i za rubežom: istorija, sovremennost', perspektivy*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z www: <http://cult-cult.ru/socialinaya-i-kuliturnaya-antropologiya-turizma-v-rossii-i-za-rubezhom-istoriya/>

7.2 Elektronické zdroje

OECD, *Glossary of statistical Terms*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2725>

UNWTO, *Glossary of tourism terms*. [online]. [cit. 6. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://www.unwto.org/fr/glossary-tourism-terms>

Svanetitrekking.ge, 2006. *Justice and traditions of svans*. [online]. [cit. 7. 2. 2021]. Dostupné z www: <http://www.svanetitrekking.ge/eng/laws.htm>

National Geographic, 2014. *Medieval Mountain Hideaway*. [online]. [cit. 7. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2014/10/svanetia-georgia-caucasus-mountains/>

Ambebi.ge, 2021. *Ve Svanetii se slaví „Lamproba“ - mystická tradice, která přetrvává po staletí*. [online]. [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://www.ambebi.ge/article/155646-qlamprobaq-svanethshi-mistikuri-tradicia-romelmac-saukuneeps-gaudzlo/>

MAKAROVA, Tat'jana, 2008. *Social'no-kul'turnyj servis i turizm*. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://studfile.net/preview/7229228/page:6/>

DVOŘÁKOVÁ, Ilona, 2010. *Obsahová analýza*. [online]. [cit. 27. 2. 2021]. Dostupné z www: <http://www.antropoweb.cz/cs/obsahova-analyza-formalni-obsahova-analyza-kvantitativni-obsahova-analyza>

DĚDOVSKICH, DROZDOV, ČIŽOVA, 2014. *Turizm i ochrana prirody: minusy i pljusy*. [online]. [cit. 22. 2. 2021]. Dostupné z www: https://ecodelo.org/3296-17_turizm_i_okhrana_prirody_minusy_i_plyusy-ekologicheskii_turizm_kak_sovremennaya_ideologiya_p

- ARDAHAHEY, Fateme, 2010. *Economic Impacts of Tourism Industry*. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z [www: http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/11572](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijbm/article/view/11572)
- KUMAR, Vikramendra, 2018. *The positive and negative impacts of tourism*. [online]. [cit. 18. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://www.researchgate.net/publication/283375524_The_positive_and_negative_impacts_of_tourism](https://www.researchgate.net/publication/283375524_The_positive_and_negative_impacts_of_tourism)
- Bol'shaja rossijskaja enciklopedija, 2019. *Svanský jazyk*. [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://bigenc.ru/linguistics/text/3539465](https://bigenc.ru/linguistics/text/3539465)
- Travelask, 2018. *Svany — besstrašnye voiny Kavkaza*. [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://travelask.ru/articles/svany-besstrashnye-voiny-kavkaza](https://travelask.ru/articles/svany-besstrashnye-voiny-kavkaza)
- Dobes, 2017. *Svan/udi/tsova-tush*. [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://dobes.mpi.nl/projects/svan/language/](https://dobes.mpi.nl/projects/svan/language/)
- Svaneti Info, 2016. *Turismus ve Svanetii*. [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z [www: http://svanetiinfo.ge/?p=1336](http://svanetiinfo.ge/?p=1336)
- Caucasus trekking, 2019. *Svaneti*. [online]. [cit. 19. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://www.caucasus-trekking.com/regions/svaneti#history](https://www.caucasus-trekking.com/regions/svaneti#history)
- Every Culture, 2021. *Svans – Religion and Expressive Culture*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://www.everyculture.com/Russia-Eurasia-China/Svans-Religion-and-Expressive-Culture.html](https://www.everyculture.com/Russia-Eurasia-China/Svans-Religion-and-Expressive-Culture.html)
- Gmtv.ge, 2018. *Poznejte jedinečné tradice a zvyky krásné Svanetie*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z [www: http://www.gmtv.ge/](http://www.gmtv.ge/)
- Refworld, 2011. *Georgia: Blood feuds, including definitions, statistics, state protection, mediation and relocation*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z [www: https://www.refworld.org/docid/51dd0ef84.html](https://www.refworld.org/docid/51dd0ef84.html)
- Pravo-Ural.ru, 2012. *Russkij rab. 14 let svanskogo plena*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z [www: http://pravo-ural.ru/2012/12/12/russkij-rab-14-let-svanskogo-plena/](http://pravo-ural.ru/2012/12/12/russkij-rab-14-let-svanskogo-plena/)
- Svanetionews.ge, 2018. *Forest man, Dali, Devas-Svan myth, if reality*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z [www: http://svanetionews.ge/ka/news/27/](http://svanetionews.ge/ka/news/27/)
- Tvmoon, 2019. *Svany gruzija. Zabytyj genocid svanov na severnom kavkaze. Korovy menja prinjali za toreadora*. [online]. [cit. 21. 2. 2021]. Dostupné z [www: http://www.tvmoon.com/](http://www.tvmoon.com/)

- <https://tvmoon.ru/astrology-and-love-horoscopes/svany-gruziya-zabytyi-genocid-svanov-na-severnom-kavkaze-korovy-menya-prinyali-za.html>
- Ichgeorgia, 2015. *Výroba svanské čelenky tradiční metodou*. [online]. [cit. 22. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://ichgeorgia.wordpress.com/2015/05/27/>
- Hangebi.ge, 2013. *Strunnyj instrument – Čangi*. [online]. [cit. 22. 2. 2021]. Dostupné z www: <http://www.hangebi.ge/rus/changi.html>
- Georgian Travel Guide, 2021. *Svaneti*. [online]. [cit. 22. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://georgiantravelguide.com/ru/svaneti>
- Far, 2017. *Michail Chergiani: operedivšij vremja*. [online]. [cit. 24. 2. 2021]. Dostupné z www: <https://alpfederation.ru/blog/stranitsy-istorii/mikhail-khierghiani-opieriedivshii-vriemia/>
- Alpkclubspb, 2002. *Al'pinisty Severnoj Stolicy*. [online]. [cit. 24. 2. 2021]. Dostupné z www: http://www.alpkclubspb.ru/persona/nikoladze_gn.htm
- National statistics office of Georgia, 2014. *General Population Census. Main Results. General Information*. [online]. [cit. 28. 2. 2021]. Dostupné z www: http://census.ge/files/results/Census_release_ENG.pdf
- General population census, 2014. *Results*. [online]. [cit. 28. 2. 2021]. Dostupné z www: <http://census.ge/en/results/census>
- Nobility.pro, 2021. *Knjažestvo Svanětija*. [online]. [cit. 14. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://nobility.pro/ru/statya/573-knyazhestvo-svanetiya.html>
- UNESCO. *Upper Svaneti*. [online]. [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://whc.unesco.org/en/list/709>
- Ekhokavkaza, 2010. *Svanětija gotovitsja k prinjatiju turistov*. [online]. [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://www.ekhokavkaza.com/a/2258431.html>
- Gruzie, 1999. *Čl. 108–109*. [online]. [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://matsne.gov.ge/ka>
- Svaneti spirit, 2018. *Zuruldi*. [online]. [cit. 22. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://svanetispirit.com/tours/zuruldi/?lang=ru>
- Svaneti spirit, 2018. *Kurorty*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://svanetispirit.com/winter/resorts/?lang=ru>
- Gastroguide.borjomi, 2021. *Kuchnja svanětii*. [online]. [cit. 29. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://gastroguide.borjomi.com/ru/eqspertis-rchevebi/view/142>

- Intermedia.ge, 2018. *Deities of Fertility in Georgian Mythology*. [online]. [cit. 29. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://intermedia.ge/>
- Travel Georgia, 2021. *Verchnij Čažaškij zamok*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://travelgeorgia.ru/622/>
- Travel Georgia, 2021. *Muzej Svanětii*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://travelgeorgia.ru/600/>
- Uncorneredmarket, 2019. *Svaneti: Why and How To Go*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://uncorneredmarket.com/svaneti-why-and-how-to-go/>
- Kavkaz online, 2012. *Kratkij obzor rossijsko-gruzinskich vojn*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://kavkasia.net/Georgia/article/1356827979.php>
- Rls.gov.ge, 2016. *Lentechi*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://rls.gov.ge/>
- Swissinfo.ch, 2015. *Švejcarskij opyt pomožet perestroit' sel'skoje chozajstvo Gruzii*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://www.swissinfo.ch/rus/>
- Yandex Zen, 2019. *5 faktov o regione Svanětija*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://zen.yandex.ru/media/id/5d95a8a3f557d000ae817a6d/5-faktov-o-regione-svanetiia-5de40ebf35ca3100afdc2a49>
- Histowns.ge, 2016. *Mestia*. [online]. [cit. 23. 3. 2021]. Dostupné z www: <http://www.histowns.ge/>
- The World Bank, 2021. *Georgia*. [online]. [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
- Stiftungen, 2021. *Pro Mestia Georgien*. [online]. [cit. 29. 3. 2021]. Dostupné z www: <https://stiftungen.stiftungschweiz.ch/organizations/pro-mestia-georgien>

8 Seznam obrázků

Obrázek 1 Svanské věže	13
Obrázek 2 Malebná krajina ve Svanetii.....	13
Obrázek 3 Vesnice Ušguli na úpatí hory Šchary	16
Obrázek 4 Cesta z Batumi do destinace Ušguli	17
Obrázek 5 Kostel svatého George v Mestii	53
Obrázek 6 Hospodářství ve Svanetii	55
Obrázek 7 Svanská věž.....	63
Obrázek 8 Koňská turistika v Ušguli	65

9 Seznam tabulek

Tabulka 1 Seznam respondentů a základní identifikační údaje, 2019-2020	18
Tabulka 2 Dynamika změn populace Gruzie a jejích regionů ve srovnání s předchozím sčítáním obyvatelstva	33
Tabulka 3 Náboženská příslušnost v regionech Gruzii	36

Přílohy

Příloha – Otázky polostrukturovaného rozhovoru

1. Kolik je Svanů v Gruzii?
2. Jaké vlastnosti okamžitě odliší Svany od ostatních etnik?
3. Jaké jsou typické svanské tradice a zvyklosti?
4. Jaké tradice Svanové dodržují?
5. V čem je tato oblast specifická?
6. Jaké náboženství Svanové vyznávají?
7. Jak se rozvíjí svanský jazyk? Ovládají Svanové svůj vlastní jazyk?
8. Jaké jsou momentálně možnosti turismu ve Svanetii?
9. Jak a kdy se začal rozvíjet turismus ve Svanetii?
10. Jaký dopad má turismus na život Svanů?
11. Jaká je aktuální situace ve Svanetii?
12. Jaký je potenciál rozvoje turismu ve Svanetii?
13. Jaký je názor většiny na svanskou menšinu?